بنتو لیک دود

ورځنی مرکه

۲م ، ۲۹م دسمبر ۲۰۱۲ء

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د
سیمینار متفقه فیصلې)

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د ورکشاپ کېدون والو ته د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي پېښور پوهنتون له اړخه هرکلے او د اکېډېمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وینا)

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خېبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیا صاحب **ډین** فېکلټي اف اسلامک اینډ اورینټل سټډیز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمیٰ شاهین
د پښتو اکېډېمۍ پخوانۍ ډائرېکټر

د خېبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغلیو عالمانو، پوهانو، ادیبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلامیه کالج پوهنتون، د خېبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر یوسف جذاب صاحب ته ، چې یو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لېنګوسټېک کښې ئې د پي ایچ ډي ډګري اخیستې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډېمۍ په نمائندګي زهٔ د رته هرکلے وايم او مننه مو کوم چې تاسو له خپلو مصروفياتو څخه وخت اوواېست او د اکېډېمۍ په بلنه مو دې ګټوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا او ښښله. ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لوړو هيلو او سترو ارمانونو مسکن و مرکز ګڼلے دے. د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و اديب د دې ادارې په وده او پرمختيا بې شانه خوښي محسوس کړې ده، په هر زيان ئې دلګير او خوګير پاتې شوي. ادارې د پاره هم دا د وياړ خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې د قدر وړ مشرانو، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے. دا ستاسو د مينه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې د دې ادارې آئنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے.

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هيله رابلل شوې ده. لکه څهٔ ډول چې به پخوانيو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله. بايد دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج يواځې د اکېډېمۍ د دوه ورځنې ورکشاپ سر ته رسېدل نهٔ دي بلکې دا ستاسو په زيار د پښتو ژبې و ادب د تاريخ يو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي. ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډېمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه سترګه ګوري او هم دا د يو ملي وحدت په لور د يو ګټور ګام په توګه يادګار موقع ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو د غه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو.

چونکې د املا او ليک دود موضوع يوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نۀ پوهېږي ځکه مونږ له ستاسو څخه هيله من يو چې تاسو به د خپل علميت ، پوهې ،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېڅليو جذباتو په اساس هر هغه څۀ چې د پښتو په ليک دود کښې ليکونکيو او لوستونکيو د پاره ګټور وي ، راته اسان او د حل لارې بــه ئې په نخښنه کړئ - په دې لړ کښې هر هغه څۀ چې ستاسو له پرېکړو راتېر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانۀ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نۀ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښې ،اطرافو ،خپل خپليو او يا د علاقائيت د برترۍ په اساس يو تر بله ځله تېرباسي -

مونږ دا نۀ وايو چې دا د پښتو اکېډيمۍ اولنۍ يا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي يا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لارې مشعلونه دي.خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلــه کښــې د نن زمانې د ټېکنالوجي د اړتياوو د پاره دا هم ضروري ده چې ولې دې مونږ د دې خپلو مشرانو ، عالمانو او ژبپوهانو د نويو تجربو څخه بې برخې پاتې شو -

ستاسو راغونډتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نۀ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب يو څۀ ابهام خوروو يا يو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډېمی له پلېټ فارم څخه خپل ناوللي عزائم د پښتو او یا د خپلو مخالفینو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر لیکوال د پښتو ژبې او ادب د روایاتو په خبر د پښتونوالی د روایتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کلیمې په معنا او مفهوم پوهه دے ځکه مونږ دا نۀ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو یوه ایستلې کرښه په نخښه کړو ـ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له یو بل سره وړومبے تعلق د یوې ژبې دے . پس له دې د رنګ و نسل ، تاریخ و ثقافت او د یوې شریکې جغرافیې ـ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتني اقدارو تعلق یو بل سره ټینګ نۀ ساتو، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ـ

دغه مرکه ،چې یواځې د خیبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده ،ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د لیک دود او املا په ځینو مسائلو یو بل قانع او قائل کړو ،بیا په دویم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح یوه لویه جرګه یا مرکه د رابللو هڅه اوکړو ـ هلته به هغه پرېکړې چې تاسو وربانډې یوه مثبته فیصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ـ هغه مسائل چې لازیات بحث ته اړتیا لري، د هغو په اختیارولو به تر هغه ټینګار نۀ کوو څو چې په لویه مرکه کښې نۀ وي حل کړې شوي ـ دې سره به یوه خوا افهام و تفهیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پیدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او یا د کوئټې او قندهار د اختلافي لیک دود خبره زیاته په تکرار سره نهٔ کوو ځکه چې د دغو سیمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نهٔ دي شریک - په دې اساس هر څهٔ چې دلته بحث کیږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائیلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نهٔ ده چې مونږ له کابل ، کوئټې یا قندهار څخه په لیک دود کښې ځانته بېله لار باسو ، نا داسې نهٔ ده - زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نیمګړتیاو ځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي - پس له هغې به وړاندې تګ وي - د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت یعنې د یو واحد ملت د یوې واحدې ژبې منل شوي لیک دود اختیارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخیستل دي ، ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشوني ده -

د پښتونخوا د سیمې جغرافیائي او اقتصادي اهمیت په اړه ډېر څهٔ نهٔ وایم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زیات وړاندې خبر یئ چې دغه منطقه نهٔ یوازې په اوسنیو وختونو کښې بلکې له پېړیو راهیسې یو تاریخي حیثیت لري ، ولې نن چې څهٔ ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې یو څهٔ داسې اشارې لیدلې شي ، بویا چې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نهٔ وي بلکې لا روښانه او درخشانه به وي - خو حالات اوبدلون ادراکول دهر چا د فهم او پوهې کار نهٔ دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي. ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلو شخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړکښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فېصلې صادرې کړئ.

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نه یواځې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړي دي، درسره شریکوو. هغه دا چې دا هر څۀ چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي. چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي یئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څۀ ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږ لوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي. که دوي په زړۀ او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي. په دې لړ کښې زۀ د محترم پروفیسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننداوي یم، چې د لامخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لاربښود نه کړې ده. الله دې د دۀ قدر او عزت تر دې هم لازیات سوا کړي. امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو یو جهان مننه . ستاسو د تېرلو برخه والو یو ځل بیا بې کچه مننه کوم چې په دې تاریخي مرکه کښې مو راسره برخه واخیسته او د پښتو اکېډیمۍ تاریخي حېثیت ، مقام او نښان مو لوړ اوساتلو . الله دې ستاسو قدر او درجات یو په څو چنده در زیات او بلند کړي . امین او مننه

پرفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
ډائرېکټر، پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۲ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنلیک

قدرمن/ قدرمنې

....

پښتو اکېډیمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختیاد هلو ځلو په بهیر کښې دا اراده لري چې د پښتو لیک دود د یو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي - په دې خاطر پښتو اکېډیمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو یوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابیا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، لیک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي -ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي -

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او وياړ سبب وي.

نېټه: .... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱٦ ءورځ: شورو او زیارت

وخت: .... له ګهیځ (سحار)(۹.۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځاے: .... د پښتو اکېډیمۍ لائبریري

رابطه: .... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر، ډائرېکټر پښتو اکېډیمي:

۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غایت

پښتو اکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د لیک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د لیک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشریکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د لیک دود په لړ کښې یو څۀ ستونځې مخې ته راځي باید چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه یوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي -

په دغه مرکه کښې به د خیبر پښتونخوا او د قبائیلي سیمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي، دغه فېصلې به ټولو پښتنو، دانشورانو، پوهانو او ژبپوهانو، پوهنتونونو، کالجونو، سکولونو، پرنټ او الېکټرانک مېډیا ته رسولې شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په مېدان کښې ښهٔ پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پېدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چېرته چې پښتو ته د لامحدودې تلو لارې پېدا کېدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي-

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسېدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۲ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته

۲. د ډائرېکټر پښتو اکېډیمي ، هر کلي نامه

۳. د وائس چانسلر خطاب

ورومبۍ ناسته : یوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۲ء

۱. د ډائرېکټر پښتو اکېډیمي له خوا پرېزنټېشن

۲. مباحثه (د غور و نظر)

دوېمه ورځ

ورومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې خبرې : دولسو بجو پورې

۲. متفقه فېصلې مخې ته راوړل : یوې بجې پورې

دوېمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه

اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو میلمنو او کوربنو نومونه

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
۱.	پروفیسر ډاکټر نصر الله جان وزیر	03339728715		کنوینر
۲.	اسماعیل ګوهر	03459624256		ممبر
۳.	امجد ناصر	03335599959		//
٤.	پروفیسر داورخان داؤد	03338232648		//
٥.	پروفیسر ډاکټر روح الله	03018913961		اعزازي
٦.	پروفیسر ډاکټر سلمی شاهین	03339124378		ممبر
۷.	پروفیسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
۸.	پروفیسر قاسم محمود	03339095309		//
۹.	پروفیسر هدایت الله	03339199349		//
۱۰.	ډاکټر اباسین یوسفزے	03005957899		//
۱۱.	ډاکټر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
۱۲.	ډاکټر اسرار	0937863991		ممبر
۱۳.	ډاکټر اسلم تاثیر	03000927234		//
۱٤.	ډاکټر بشرٰی خاتون	03329409634		اعزازي
۱٥.	ډاکټر پرویز مهجور	03349169582		ممبر
۱٦.	ډاکټر جاوېد خلیل	03005938122		//
۱۷.	ډاکټر جاوېد اقبال	03323095327		اعزازي
۱۸.	ډاکټر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
۱۹.	ډاکټر خالد خان ختیک	03329779537		//
۲۰.	ډاکټر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
۲۱.	ډاکټر سلیم جاوېد			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲.	ډاکټر سهېل انشا	03339125641		//
۲۳.	ډاکټر سهېل خان	03339133832		//
۲٤.	ډاکټر شکيل احمد	03429120800		اعزازي
۲۵.	ډاکټرشېرزمان سيماب	03438982289		//
۲٦.	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625		ممبر
۲۷.	ډاکټر علي خېل درياب	03349321761		ممبر
۲۸.	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645		اعزازي
۲۹.	ډاکټر فرخنده لياقت	03331919306		//
۳۰.	ډاکټر محب وزير	03332198450		ممبر
۳۱.	ډاکټرمحمداقبال نسيم خټک	0915850749		//
۳۲.	ډاکټر معراج الاسلام			اعزازي
۳۳.	ډاکټر مظهر	03455148417		//
۳٤.	ډاکټر نګينه خانم	03469222113		//
۳۵.	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458		//
۳٦.	ډاکټرنيازمحمدعاجز	03339347814		ممبر
۳۷.	ډاکټر همايون هما	03009840334		//
۳۸.	ډاکټريارمحمدمغموم خټک	0915813457		//
۳۹.	ډاکټريوسف خان جذاب	03459794170		//
٤۰.	رحمت شاه سائل	03458196346		//
٤۱.	سليم بنګښ	03329002802		//
٤۲.	ډاکټر عمر عثمانمروت	03349087752		//
٤۳.	م.ر.شفق	03085170749		//
٤٤.	محترم همېش خليل	03219338323		//
٤۵.	مشتاق مجروح	03339302475		//
٤٦.	نادر خان عليل	03459773475		//
٤۷.	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636		
٤۸.	محمدعارف جاوېد خليل	03169802080		معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء

پښتو اکېډیمي چې د کال **۱۹۵۵**ء څخه را په دې خوا د پېښور یونیورستې تر سیوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاریخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او یو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم څېړنیز کار پیل کړے وۀ، هغه د دغو ټاکل شویو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے. پښتو اکېډیمۍ د تحقیق، تنقید، ژباړې او تخلیق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي.

د پښتو اکېډیمۍ له ګټورو زیارونو څخه یو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مینه والو سره ئې په شریکه کړي دي، هغو کښې د سیمینارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډیمي او د سندهـ د سندهیالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبیاتو په ډګر کښې د هغوي د فعالیتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده. خو د پښتو اکېډیمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړي ډول یاد ېدلے شي، هغه د پښتو اکېډیمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د یو منلي لیک دود دپاره نۀ یواځې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي. که څۀ هم د پښتو اکېډیمۍ هر یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځای یو ستر مقام لري مګر دغه دري برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلی شي.

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړې شي. تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو اِملائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څه اووهٔ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لازیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت: (لیکوالي املا او انشا). په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د اِملا د ځینو تېروتنو د له مېنځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي. چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستې شي. د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووهٔ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده. دې یاد غونډې ته د خېبر پښتونخوا، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران، عالمان، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو. دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لحاظ يوه ډېره تاريخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې پوهان او عالمان په يو معياري ليک دود متفق شول ـ د دغه مشرانو او عالمانو پرېکړو يا فېصلو ته د پښتو ژبې او ادب په تاريخ کښې او په ځانګړي ډول د ليک دود د پرېکړو په لړ کښې د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلي پرېکړې وئيلې شي ـ په رښتيا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مينې ، خواخوږۍ ، خواريو او هلو ځلو برکت وه چې په پښتو ليک دود کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه اوژغورلو ـ په دې لحاظ دا يوه تاريخي او مهمه فېصله بلله شي ـ په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د وياړ خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي هغه د دې يادې جرګې د پرېکړو سره سم چاپېږي ـ يعنې اوس مهال د درس و تدريس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم ورځپاڼې د دې ليک دود تحت ليکلې شي ـ خو هغه عوامل چې د دې غونډې يا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځينو ليکوالو شخصي او د ځينو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې ارتيا پېدا شوه ، چې هغو ته د دغه معياري ليک دود پرېکړې وراورسولې شي ، يا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه رابلل شوې ده ـ دويمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځينې نوي مسائل هم پېدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او پوهانو خپل تر مېنځه صلاح کېدل اړين شوي وو ـ ځکه دلته دا وئيل به بې ځايه نه وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باړه ګلی د سیمینار پرېکړې تولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ او ګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فېصله کړې شویو پرېکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي.

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمی د باړه ګلی سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وۀ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي -پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي -چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده -تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده -دا نۀ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښۀ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښۀ ګام دے.

کال ۲۰۱۲ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمی یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځني سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو ، ادیبانو، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه -ددې غونډې مقصد دا وۀ چې د پښتو اکېډیمی د باړه ګلی د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي - بل یو څهٔ ستونځې داسې محسوسېدې چې هغه د ځینو لیکوالو له خوا په شعوري یا په لاشعوري توګه تکرارول کېدې ځکه اکېډیمۍ دا اړینه اوګڼله چې د خپلو عالمانو ، ژبپوهانو او مشرانو یوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رایې او نظر پرې واخلي -

غونډه د پښتو اکېډیمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه - د خیبر پښتونخوا او د فاټا یعنې خیبر پښتونخوا ته جوختې قبائیلي علاقو څخه راغونډ شویو لیکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ - ساؤنډ سسټم او ویډیو ریکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ - ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مینه د پښتو اکېډیمۍ اهلکارو او غړیو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقدارو سره سم پېرزوئنه او ښهٔ راغلے اووې -

اتویشتم دسمبر کال ۲۰۱۲ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې یا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامین شوه - د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډین محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب تر مشرۍ لاندې پیل شوه ډاکټر نیاز محمد عاجز د قرآن عظیم الشان د یو څو آیتونو د تلاوت کولو نه وروسته ، د پښتو اکېډیمي ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ټولو مېلمنو ته هرکلے اووئیلو او د روان ورکشاپ حاضرینو ته ئې د پښتو اکېډیمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه.

پښتو اکېډيمي يوه علمي ، تحقيقي او اشاعتي اداره ده ، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور يونيورستۍ يوه مهمه برخه ده.

د اکېډيمۍ څانګې :

۱. تحقيق، تاليف و طباعت.
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاريخ و ثقافت

تدريسي امور:-

۱. ايم فل
۲. ايم فل ليډنګ ټو پي ايچ ډي
۳. پي ايچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډيمي د ايم فل او پي ايچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۲ پورې شاګردان رجسټرډ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې ادارې له اهدافو څخه یو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، عل
فني صلاحیتونه موجود دي هغه په کار راوستل-
۲. د پښتو ژبې یوه ارزښتناکه ډکشنري ترتیبول-
۳. د یوې داسې معیاري کتابتون (لائبریرې) قیام ، چې په
کښې پښتو ژبه و ادب ، تاریخ و ثقافت ، تهذیب و تمد
نړۍ د نورو قومونو د ژبو او ادبیاتو په حقله خبرنکارا
اسانتیاوې موجودې وي-
۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقیقي مواد و اشاعت بندو
کول - او داسې نور

کتابتون (لائبریري) :-

۱. موجوده لائبریري : یو مېن هال ، یو افس او دوه بغل
(سائیډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوصې دي-
۲. په دې لائبریرۍ کښې د شاګردانو او خبرنکارانو دپاره
ځلور ځلوېښت زره کتابونه موجود دي-
۳. دې نه علاوه څوارلس سوه ځلور پنځوس قیمتي او نایابې
نسخې هم موجودې دي- چې ځینې چاپ او ځینې ناچاپ د
۴. دېلائبریرۍ نه روزانه تقریباً د دېرشو نه پنځوسو پورې
او غېر ملکي طالبعلمان ، محققین ، شاعران او ادیبان د
بېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لائبرېرۍ ستونځې :-

۱. د ځـا ے د کمتیـا د وجــې شـاګردانو او محققینــو تــه مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غېر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډېر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښــتو اکېـډیمي لـه شـروع نـه تـر دا دمـه تقریباً اووۀ سـوه شپږ پنځوس (۷۵۲) کتـابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشـتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې پـه ځـا ے اداره اوس پـه دې کـار بوختـه ده چــې دغـه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هـارډ شکل کښې خپور کړے شي. په دې کـار روان دے، انشـاءالله چې ډېر زر بـه دا پروژه عملي شي.

۳. پښــتو اکېـډیمي یـوه " شـپږ میاشــتینۍ " پښــتو / انګرېـزي تحقیقـي مجلـه خـوروي. چې د هائرایجوکېشـن کمیشـن اسـلام اباد لـه خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځې :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د ټیکنیکل سټاف دکمښت ، د کمپیوټري چارو د ماهر نیشتوالے او د فیکلټي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو۔
۳. تقریباً ۲۰۰ قلمي نسخې چاپ ته اړتیا لري ، تر لسو پورې مختلف ریسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تیار دي۔
۴. لږ تر لږ دېرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ریسرچ پراجېکټ او یو لږ د ژباړې کتابونه چاپ ته اماده دي۔

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډیمي څوارلس سوه درې پنځوس انتهائي نایابې او قیمتي قلمي نسخې لري۔
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډیجټلائز شوې دي ۔او د ۱۰۷۷ نسخو ډیجټلائزېشن کول دي۔ په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي۔ منظوري ئې شوې ده۔
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست۔ د ټولو قلمي نسخو د ډیجیټلائزېشن پروژه هم منظوره ده ۔ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډیجیټلائز شي۔

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر د وینا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وینا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړې شوه ، دوي اووئیل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود او د املا د ځینو تېروتنو مخ نیوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، ادیبانو ، شاعرانو او عام زده کونکیو ته داسې مواقع پېدا کوي ، دوي زیاته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختیا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي - د لویو قومونو مطالعه چې اوکړې شي هلته د هرې قبیلې ځان له لهجه یا لهجوي دودونه وي - په دې لړ کښې ډین صاحب د عالم اسلام ، یورپ او ځینو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل - دوي زیاته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي یوه معیاري لهجه او یو مشترک لیک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزیت او وحدت قائم وي -

د ډین صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډیمي ډائریکټر د خیرالبیان د دریم چاپ نسخه ډین صاحب ته ډالۍ کړه - او له ډین صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډیمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ ښاغلي فضل ګل ثاني ته د "وي سي" صاحب د پاره نومول شوے شیلډ په خپلو لاسو ورکړي - دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائیو مهال شولو -

د چائیو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه - په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې -

دملتي میډیا په ذریعه د الف با چارټ اوښودلے شو - د چارټ ترتیب په دې ډول دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غونډ ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/هـ	ي
ې	ی	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتيب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جيم	ځ ځيم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سين	ش شين	ښ ښين	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عين	غ غين	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م ميم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/ھ هې	ي معروفه يې
ې مخصوصه يې	ۍ تانيث يې	ئ امر يې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتیب ډاکټر اباسین یوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتیب کښې د ج ، څ او چ په ځائے ترتیب داسې په کار دے چې ج ، ځ او څ او داسې بیا چ ، ح او خ ـ خو د دې په رد کښې محترم همېش خلیل صاحب اووئیل چې نا دا پخوانے ترتیب په خپل ځائے سم دے ـ ښاغلي پروفېسر ډاکټر یار محمد مغموم خټک صاحب هم د همېش خلیل صاحب خبره تائید کړه او وې وئیل چې څنګه دا چارټ ترتیب شوے هم دغسې ټیک دے ـ

د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي ـ څۀ چې یو ځل منل شوي او اتفاق وربانديې شوے ځکه د هغو بیا راسپړدل نۀ دي په کار ـ دې سره به دا شوې فېصلې بیا متنازعه شي ـ هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ د سرکار له خوا ورته دومره توجه شته ـ خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو ـ هغې زیاته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنیا کښې دا ترتیب موجود دے ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر د (ځ) په حقله د ډاکټر اباسین د خبرې په ځواب کښې اووئیل چې د (ځ) د توري غږ په اصل کښې "ځې" دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او بېخي په سمه توګه ئې ادائیګي کېږي، لکه ځۀ ، ځوک، څنګه ، ځۀ او ځېنې نور ـ د حرف (ځ) "ځې" په دې صوت ادائیګي کښې د دې علاقې خلق یعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري ـ چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سیمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او څ غږونو په ادائیګي کښې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي ـ ځکه د ځينو اشاعتي ادارو له خوا يا د ځينو ليکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (ځيم) ياد شوے ـ خو په حقيقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده ، نۀ چې د ج او ځ سره ـ

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توريو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول ، په دې لړ کښې ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې د "ئې" مسئله هم په کار ده چې يوه "ئې" وي ـ "ئې" يوه ده او داسې د "نون غنه" دپاره هم يو علامت په کار دے ـ

وريسې ډاکټر پروېز مهجور خوېشکي اووئيل چې "ځ" يو مخرج دے د کومې نه را اوځي ـ

د دغو دوارو پوهانو په نکتو لابحث ځاے نۀ وۀ نيولے چې ډاکټر جاوېد خليل يو ځل بيا اووئيل چې دا وخت د "ځې/ځيم" فېصله کول په کار دي ـ دا ترتيب ټيک دے چې کوم تورے فېصله شي بيا مخکښې تلل په کار دي ـ هغۀ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهين خبره په ځاے ده ، خو که ځۀ نوې علمي خبره مخې ته راځي ، نو منل ئې په کار دي ـ

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې مونږ په دې وړمبۍ ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو ـ که ځۀ هم دا د پښتو اکېډيمۍ يو مثبت او ښۀ اقدام دے ـ خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعين په کار دے او هغه ځوک چې د ليک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو ـ بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به ځوک کوي ، او په هغو مرکزونو چې هلته ، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي ، او يا هغه محترم پوهان ، عالمان يا عام ليکوالان چې په شخصي توګه توپيري ليک دود کاروي يا خپل مخيزه املا ته دوام ورکوي ، په هغو به ئې ځنګه منو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اووئیل ، چې : زمونږ ورومبی وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته ورباندې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پرېکړې ته اورسېږو . ډائرېکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اووئیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غوندې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعني په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لا زیاتو شننو دپاره وړاندې کړو .

د پښتو ژبې نوموړي شاعر او ادیب م . ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه : کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي . البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے . په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي .

ډاکټر زبېر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله . هغۀ اووئیل چې "نون غنه" شاملول په کار دي . او د همزه واله "ۀ" هم په کار ده . بل په غونډه "ی" پسې "ے" هم په کار ده . اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې . د نورو ډېروئي ګانو ضرورت نۀ شته .

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبېر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اووئیل چې په "ء" خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې ورومبی ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو ـ ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئيل: چې حقيقت دا دے چې د پښتو اکېډيمۍ له اړخه د باړه ګلی سيمينار يو ډېر ښهٔ کوښښ وهٔ او ډېرې ښې فېصلې په کښې شوې دي ـ اوس په هغو کښې ګوتې وهل نهٔ دي په کار ـ هغهٔ په تاکيد سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نهٔ په املا کښې ـ

ډاکټر خالد خان خټک اووئيل چې زهٔ په دې خبره ويارم چې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلی په سيمينار کښې موجود وم ـ هغهٔ زياته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي ـ پښتو کښې دا شاملول په کار دي ـ

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې اباسين چې څنګه د پښتو الفبا د ترتيب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتيب بحث په کار دے ـ هغهٔ اووې چې: د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو ـ دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي ـ نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتيبول پکار دي ـ اول په شونډو بيا په غاښونو او بيا په حلق کښې اوازونه پېدا کېږي ـ

د ډاکټر يوسف خان جذاب بحث لا جاري وو ، چې ښاغلي ډاکټراقبال نسيم خټک صاحب د (چ) او (خ) په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې) او خ (خې) خبره ده ـ زمونږ الفبائي ترتيب د ډېر مخکښې نه رارواں دے ـ دا ترتيب بدلول ډېر ګران دي ، نهٔ خو ئې څهٔ ضرورت شته او نهٔ څهٔ ګټه ـ داسې د (چ) او (خ) هغه پخوانے ترتيب په خپل ځاے سم دے ـ البته که د باړه ګلی په پرېکړو کښې نور څهٔ ښهٔ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي ـ پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ د ډاکټر خالد خان ختک صاحب د زبر ، زیر او پیښ ورانديز هم تائيد کړو.

ډاکټر اسماعيل ګوهر د ډاکټر يوسف جذاب د مطرح کړل شوې مسئلې په ځواب کښې اووئيل: يوسف خان جذاب چې د فونېټک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوي دي. خو دې سره بيا نورې مسئلې پيدا شوې دي. غرض د صوتياتو په بنياد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتياتو په بنياد د ترتيب ضرورت نهٔ شته .هغهٔ مخکښې زياته کړه چې د "نون غنه" ضرورت په واقعيت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم .په کار ده چې په دې اړه څهٔ غور اوشي .څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي "ئ" کښې ئې ولې شاملوو .دغه همزه په منين کښې هم وئيلے کېږي ، ځکه زما رايې دا ده چې همزه پکار ده چې وي.

د ډاکټر اسمعيل ګوهر ، د خينو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې: ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنياد د ترتيب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتيب د بدلولو خبره نهٔ ده کړې .زهٔ ترتيب بدلول نهٔ غواړم بلکې ما صرف دا وئيل چې که تاسو ترتيب بدلول غواړئ نو بيا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتيب هم بدلول وي -

پروفيسر فضل نصير اسير اووئيل چې يو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتيب چې څنګه په انګريزۍ کښې دے - يعني د ABC په ځاے اوس Aa.Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم يو وخت داسې شي - بل د زورکي اواز په پښتو کښې نهٔ شته او شکل ئې هم نهٔ شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اووئيل چې په کمپيوټر کښې چې کوم فونيم دي دا ټول موجود پراتهٔ دي . په کيبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبديلي کوو نو بيا به "Uni Code" ته ځنګه رسو .

پروفيسر قاسم محمود اووئيل چې : د پښتو اکيډيمۍ د باره ګلۍ په فېصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غندنه ئې کول په کار دي .

ډاکټر جاويد اقبال خټک صاحب د ډاکټر حنيف خليل صاحب هغه ورومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اووئيل چې : هغه شخصيتونه يا مرکزونه چې په خپل مخيزه توګه ليک دود خوروي يا د پښتو اکيډيمۍ د باره ګلۍ د ليک دود پرېکړو څخه سر غړونه کوي ، که دغه شخصيتونه يا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لويه ګټه به ئې وي .

ډاکټر اسرار صاحب يوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اووئيل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د ليک دود يو قسم ته مشکل کشا دے . بل " نون غنه " هم ډېر ضروري دے . او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځائے ساتل ډېرضروري دي . دوي زياته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته . او په خپله اروانباد حبيبي هم استعمال کړې ده . هغهٔ زياته کړه چې عربي په يوه "ي" چلېږي . اردو کښې هم دغسې ده . غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نهٔ دي په کار .

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې د ترتيب خبره ډېره ضروري ده . د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده ، هغهٔ اووې چې ډاکټر زبېرحسرت صاحب دا ځنګه وائي چې غونډه "ي" دې په پرته "ے" اوليکلے شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي. مخصوصه فعلي او تانیثي یې ګانې دې په خپل ځاے وي اونون غنه هم پکار ده.

د دوي دواړو د بحث په مېنځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې یې ګانې پکار دي. ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زۀ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے.

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده. خو چېرته چې تبدیلۍ ښخې اړینې دي. لکه "ی" ته لاندې دوه ټکي په ځنګ په ځنګ ټکي کول به زمونږ د پاره ځنګه وي؟

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې هر یو حرف درې ځلور شکلونه لري. د معروفې یې "ي" مېنځنې شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده.

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي. هغۀ اووې: پیر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغۀ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو.

پروفېسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باره ګلۍ دا شوې فېصلې منل پکار دي. که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څۀ به ګډ وډ شي او د پښتنو وحدت به له مېنځه لاړ شي.

د ټل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اوونیل چې اعرابونه په عربۍ کښې هم په حروفو نۀ شته ځکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو يو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غير اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار.

ډاکټر پرويز مهجور صاحب اووئيل بايد مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بيا ورباندې دلته بحث اوکړو.

ډاکټر احمد علي عاجز اووئيل چې : د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ فيصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي.

پروفېسر ډاکټر سلمیٰ شاهين د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتيجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتيب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے.

ښاغلي م.ر شفق د ډاکټر سلمیٰ شاهين خبره تائيد کړه او وې وئيل چې د الف ب ترتيب (چارټ) صحيح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ فيصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو.

په دې دوېمه ناسته کښې دا لاندينۍ پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې.

۱. د الفبا موجوده ترتيب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي.
۲. د ليک دود په حقله د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازيات نور ګامونه اخيستلو ته زمينه برابرول.
۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه ا اچول په کار دي.
۴. '' نون غنه'' په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختيارولو يا د نۀ اختيارولو پرېکړه دې بيا اوشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء دویم نشست

د دوېمې ناستې مشر پروفېسر داور خان داؤد

د دوېمې ناستې د پېل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووې چې دغه د الف با ترتیب تائیدول ډېر ښهٔ اوشو، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د بارهٔ ګلۍ په سیمینار کښې هم دغه فېصله شوے ترتیب دے. نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولهٔ منل، ډېره د خېر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو. شکر دے چې ټول پرې متفق دي.

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمۍ ډېر د قدر وړ قدم دے چې دا هلې ځلې کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي. چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېني. زهٔ ستاسو ډېر مننداوي یم، چې ما ته مو د مشرانو وظیفه را په برخه کړه. تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ.

سید محمود ظفر اووئیل چې په ''چ'' پسې ''څ'' (څې) لیکل په چارټ کښې صحیح نهٔ ده خو دې ته څېم وئیلے شي.

د سید محمود ظفر د وینا په ځواب کښې پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دي هغسې دا هم صحیح ده او دا ''څې'' په کار ده.

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د ''څې'' او ''ث'' تر مېنځه فرق په کار دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځ (ځې) برنې بحث په حقله ډاکټر نصر الله جان وزیر یو ځل بیا دا خبره تکرار کړه چې د ''ځې'' ځان لره خپل غږ دے او دا ځیم نه ادا کېږي، اصل کښې ځیم ورته په شمالي لهجو کښې د (ځ) سم نه ادائیګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې) سره سم (ځې) دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د ځ (ځې) د ترتیب په حقله اوونیل چې دا په هم هغه زاړهٔ ترتیب سم دے۔

نادر خان علیل اوونیل چې دا مونږ د لهجې نه نهٔ شو جدا کولے لکه کوچه او کوځه۔

ډاکټر اسرار اوونیل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي۔

ډاکټر اباسین یوسفزي اوونیل چې د ''ه'' او ''هـ'' دوه شکلونه د یو ''ه'' دي۔ نو بیا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مبنځ او اخر کښې څنګه لیکلے شي۔

سید محمود ظفر اوونیل چې ددې سره وضاحت کېږي دواړه ټیک دي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز ددې وضاحت اوکړو او د ''ه'' او د ''هـ'' ئې تائید اوکړو۔

سلیم بنګش اوونیل چې دا یو وړومبے او بل د مبنځ شکل دے۔

پروفیسر داور خان داؤد اوونیل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتیب) پوره دے او نوره په کښې اضافه نهٔ ده په کار۔

ډاکټر حنیف خلیل اوونیل چې چارټ منظور شوے دے اوس په تلفظ بحث پکار دے۔

ډاکټر نورالبصر امن اوونیل چې ط او ظ (طې او ظې) لیکلي شوي دي۔ نو په دې کښې واؤ یا پېښ (طوې، ظوې) شته که نه۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اوونیل چې نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اوونیل چې دا د عربۍ دي نو هلته په کښې هم نۀ شته.

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اووئیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي. (په ډېرو اوازونو سره ملګرو اووئیل چې دا نومونه دي)۔

ډاکټر سهیل اووئیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي. لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي.

ډاکټر اسرار اووئیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کیڼ طرف نه لیکلے شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نۀ ښکاري او ښۀ املا هغه وي چې قلم ترې نۀ اوچتېږي. په دې اساس املا اسانول پکار دي. څکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوریدۀ نو ګډ وډ شو. نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نۀ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے.

ډائریکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مونږ ته د پښتو اکېډېمۍ د باره ګلې په املا کښې کوم مشکل نۀ شته. خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې اداري په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي. څکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واوریدل شي او مشران ئې شننه اوکړي. او هر کوم صورت چې ترې رااوځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مینه والو ته مخې ته کېښېږدو ـ مونږ په زور په چا هم د لیک دود پرېکړې نه ورتپو ـ البته د وحدت قائل یُو او غواړو چې زمونږ قوم په یوه ژبه او په یوهٔ لیک دود له یو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي .که په غرب . په جنوب کښې دي او یا که شمال ته . په اسانه د یو بل په خبرو او تحریر اوپوهېږي ـ او له ژبني انتشار څخه اوژغورل شي ـ

ډاکټر سهېل اووئیل چې یوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فیصده ویونکیو او ۹ فیصده لیکونکیو ژوندۍ ده ـ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فیصده پښتانهٔ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعلیم اوکړي او بیا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فیصده خلقو اووئیل چې پښتو ګرانه ده ـ او پښتو په پرائیویټ سېکټر کښې نشته ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې انګرېزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډۍ نشته او په انګرېزي کښې پراخه ده ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې زهٔ نهٔ یم متفق چې ژبې ګرانې دي ـ په دې وجه نهٔ وئیلې شي او نهٔ لوستلې کېږي ـ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګرېزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نهٔ دے ـ بل زهٔ دا ګنړم چې دا موجوده چارټ د پښتو اوازونو دپاره نیمګړے دے ـ

دې نه پس د ورکشاپ د ایجنډې مطابق د پښتو اکېډېمۍ د بارهٔ ګلې د سیمینار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شریک برخه اخیستونکیو ته د ملټي مېډیا په ذریعه اوښودلې شوې ـ ډېر په غور او کره نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخیستلې شوه ـ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدهٔ ، د هغو په حقله وړاندیزونه پېش شوچې تفصیل ئې په دې لاندې ډول دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده . هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي . لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغېره .''

لکه قرآن ، قمیص ، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي . (ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو . خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي ، نو ښهٔ به وي .

دویمه فیصله :-

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي . لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نهٔ لیکو . مثلاً تورخم به په ' ت ' لیکو په ' ط ' به ئې نهٔ لیکو .''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي . یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څهٔ ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے .

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې مفغن شوي دي .

پروفېسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نهٔ ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سليم بنګښ اووئيل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي ـ لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے۔

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي۔لکه معنی ، شکل او صوت ليکل په کار دي۔

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته ۔

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې دا 'کېږي'دا د لهجو مسئله ده ـ دا بېلول په کار دي ـ لکه دلته کېږي او مونږ کېږي وايو۔ کېږي د کېدل نه وتے دے ـ څنګه چې زبير حسرت اووئيل۔

دريمه فيصله : ـ

''هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په 'ه' ليکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'ه' به د تانيث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے۔''

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مېنځ او اخر کښې راځي نو څۀ شناخت لري ـ مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافيم بدل دے ولې مېنځ کښې او سر کښې د دې فونيم ګرافيم بل شان دي ـ سر کښې الف ، مېنځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زوَر اولګوو ، دا د ګرافيم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې دې فونيم د پاره درې ګرافيم په کارول شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فیصله :-

''' مد ' په پښتو کښې نشته۔''

پروفیسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې دا خو د خپلې فیصلې رد شوے دے چې د عربۍ نه راغلي لفظونه به هغه شان لیکلے شي نو مد (~) هم د عربۍ دے.

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئینه ، آسمان ، قرآن وغیره۔خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئیل چې خوشحال بابا په یو ځاے کښې 'آس' استعمال کړے دے۔

ډاکټر محب وزیر اووئیل چې زمونږ خوا ته د 'آ' تکے استعمالیږي۔

ډاکټر نصرالله وزیر د محب وزیر په ځواب کښې اووې چې دا لنډیز دے ، د هغه یا د هاغه۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې وضاحت په فیصله کښې په کار دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باره ګلۍ د پریکړو په تفصیلي کتابچه کښې شته۔خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څیړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فیصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته ۔تر اوسه درې لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فیصله ټیک نۀ ده۔ چې پښتو کښې مد نۀ شته دے۔

امجد ناصر اووئیل چې د یوې لهجې معیار مخې ته کښېښودل په کار دي۔تاسو خان ته یو معیار کښښږدئ چې د غیر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو۔

سلیم بنګش اووئیل چې پښتو کښې یو سل اتۀ لهجې ډاکټر مجاور زیار معلومې کړې دي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فیصله :ـ

''مجهوله ' ے ' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره ـ البته په افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے شي ـ''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافیم خپل شناخت وي دا صحیح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اولیکلے شي ـ ځکه چې د دې ګرافیم په دواړه صورتونو کښې هېڅ مطابقت نۀ شته ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا د اسانۍ دپاره په باره ګلۍ کښې شوې دې ـ

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې زۀ هیله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي ـ

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې قرآن کښې یو ځلې راغلې ''مجرے ها'' ـ

شپږمه فیصله :ـ

''مخصوصه ' ې ' به د کلمې په مېنځ کښې ' ې ' داسې او په اخرکښې داسې ' ې ' لیکلے شي ـ لکه سړې اوبۀ ، خېر وغېره ـ مجهوله یعني پرته ' ے ' به هم د کلمې په مېنځ کښې د ' ې ' د مخصوصې ' ې ' غوندې لیکلے شي ـ''

(شپږمه فیصله په یو غږ (متفقه) اومنلې شوه ـ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

''د معروفې 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ
ټکي 'ي' لیکلے شي .لکه سړي ، زمري او
داسې نور.''

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې که د 'ي' نه لاندې ټکي لرې شي نو اسانه به شي.

پروفیسر داور خان اووئیل چې دا 'ي' صحیح ده .دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتیاوې ډېرې دي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا خبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډېره اسانه شي او هم به واضحه شي.

ډاکټریوسف جذاب اووئیل چې داټکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د ټکیو د نۀ کول یو افادي پهلو شته ، بې ټکیو ''ی'' شته .لکه د ماشومانو دپاره او د غیر ملکیانو دپاره به اسانه وي .خو بیا هم پکارده چې ټکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافیم په مبنځني حالت کښې ټکي شته.

ډاکټر عمر عثمان اووئیل چې دوېمه فیصله کښې د نورو ژبو د ټکیو خبره شوې ده .خو د میډیکل او کمپیوټر وغیره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو ټکي په بحث کښې نۀ دي راغلي.

سلیم بنګش اووئیل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري .مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ.

(اوومې فیصلې سره مکمل اتفاق اوشو.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائۍ شروع د ډاکټر نیازمحمد عاجز له خوا دتلاوت نه اوشوه. ډاکټر نصرالله جان وزیر داروابناد ډاکټر خالق زیار د بخښنې دپاره د دعا اوویل. ټولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه.

اتمه فیصله :-

''یائې تانیث 'ې' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي. لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره.''

(ټول ګډون کوونکي د اتمې فیصلې سره متفق شول.)

ډاکټر یوسف جذاب اوویل چې پرونۍ اولنۍ فیصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي. پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزۍ او د اردو راغلي دي .د انګرېزۍ لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندۍ ټکي (لغات)به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اوویل دلته چې د عربۍ او فارسۍ خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم دفارسۍ او عربۍ نه تلي دي.

ډاکټر نیازمحمد عاجز اوویل چې د عربۍ او فارسۍ دا خبره دې ځاے پورې صحیح ده خو وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو. نو صحیح به شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ ( ) کښې دې ورسره په انګریزۍ کښې هم لیکلے شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي ''ۍ'' او فعلي ''ئ'' یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي. یوه اسمي ''ۍ'' او بله فعلي ''ئ'' ده.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډیر فرق دے په پېښور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وېنا کښې فرق راځي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي ''ۍ'' نۀ ده بلکې د تانیث ''ۍ'' ده. دا که مونږ په رومن کښې د غیر ملکي دپاره لیکو نو په انګریزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے. لکه But - Put وغیره.

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل.

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پېښور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نۀ دي.

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نۀ ده د لیکلو ده. چې مونږ به یو ټکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار ونیلے شي. نو اوس مونږ خو په دې پوهیږو خو دا به لیکو څنګه.

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه، چې دا دې مخکښې لویې جرګې ته یوړے شي.)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده. په لهجو وخت ضائع کول نۀ دي په کار.

(ټول فورم په یو اواز اتمه پریکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

''د فعل دپاره به د مخکښې غونډې د 'ی' دپاسه 'ء'
لیکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور .''
(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پرېکړه په هم دې شکل تائید کړه .)

لسمه فیصله :-

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي .او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په یيئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ,, ی ،، باندې همزه لیکلے شي .

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې دې کښې ابهام دے .

ډاکټر نصرالله جان وزیر دوي ته د دې پرېکړې ټول تفصیل واضح کړو . په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول .

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ضمیر متصل دے؟ زما په خیال دا ضمیر منفصل دے .

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اتصال دے .او په خورم کښې ذاتي ضمیر دے .

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دا 'ئې' د سیکنډ پرسن دپاره دے .

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې دا تهرډ پرسن دے او دا متصل دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسمه فیصله :-

په داسې 'ه' کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ ، څۀ د مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء' [همزه] لیکو.''

ډاکټرنیاز محمد عاجز اووئیل چې دا به په '' بـه'' "Well" باندې نۀ راځي دا د زور دپاره راځي .

سید محمود ظفر اووئیل چې په ''ه'' دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي .خو د 'ه' دپاره چرګې 'هـ' استعمال ښۀ دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په هغې کښې یو اواز د 'هـ'شو او بل اواز'ها' شو.

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل د ساکت ''ه'' دپاره همزه په کار ده.

ډاکټر سهیل د دوي د دې خبرو تائید اوکړو.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې ددې فیصلې "Wording" وردنګ صحیح کول په کار دي.

ډاکټر یوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه 'او د 'هـ' وضاحت اوکړو.

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړۀ

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې.

دولسمه فیصله :-

''ک به په کونډه لیکلے شي.''

پروفیسر قاسم بنوي اووئیل چې که په ''ک'' دپاسه کش (گ) وي نو هم ټیک ده.

ډاکټر نصر الله جان وزیر اووئیل چې دا فیصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم اوس داسې لیکلے شي . مونږ ته په شویو فیصلو بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي بېرته تګ نهٔ دے په کار - بل دا د پېروښان د لیک دود مطابق پریکړه ده - دا په خپل ځائے سمه ده -

ډاکټر سهیل اووئیل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره -

پروفېسر قاسم بنوي اووئیل کونډه او کش دواړه وي -

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دا بالکل صحیح فېصله ده کونډه هم واضح ده -

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پېژندګلو اسان شي -

ډاکټر اسرار اووئیل چې په باره ګلۍ کښې ډاکټر زیار موجود وهٔ او دا کش به ډېر ښهٔ وي د افغانستان سره به اړیکې هم پېدا شي -

سلیم بنګش اووئیل چې دا فېصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده -

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې افغانستان کښې زمونږ یوه فېصله هم نهٔ منلے کېږي او نهٔ پرې عمل کېږي - هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان لیکي څنګه ئې چې وړاندې لیکله -

ډاکټر نصرالله جان وزیر ئې هم تائید اوکړو او وې وئیل چې هم داسې ده - هلته په افغانستان کښې زمونږ فېصلې نهٔ منل کېږي - خو زمونږ به کوښښ جاري وي ، چې د یو واحد او منلي لیک دود لور ته لاړ شو -

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې د باره ګلۍ د فېصلو ټول ریکارډ موجود دے هغوي منلې دي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله :-

''کښې، کښېناستل،نخښنه ، بخښنل او داسې نور

ټکي به هم دغه رنګ لیکلې شي۔''

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې فیصله صحیح ده ۔کوېټه یا افغانستان کښې که ترې څوک ''ښ'' غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې که د دې او یا داسې نورو ټکیو څخه (ښ) اوغورزولې شي او د ټکیو په مېنځ کښې د 'ښ' استعمال په ځائے او نۀ شي ، نو د دې وجې به د ټکیو په معناؤ کښې ډېر تغیر واقع شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دلته ځلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي ۔چې په کومه لهجه کښې څنګه وئېل کېږي مګر لیکل ئې هم دغه شان پکار دي۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې کښنل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګرېزي "Brought" خو په "Brot" دے خو د نورو لهجو خیال ساتلے شوے دے ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا فیصله ټیک ده ددې ورډ نګ صحیح کول په کار دي۔

(دیارلسمه فیصله په متفقه توګه اومنلې شوه۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسمه فیصله :-

" معدوله واو به د تکیو نه نهٔ شي غورزولے لکه خولهٔ ، خوارهٔ، ګونه ، غوندې وغېره ."

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دې الفاظو کښې فرق دے. خوارهٔ او ګونه کښې معدوله واؤ نهٔ دے .خوارهٔ او ګونه دې ترې لرې کړے شي.

ډاکټر پروېز مهجور خوېشکي اووئیل چې واؤ درې دي لکه تاوان، سود ، خوږ .نو دا صرف د پېژندګلو دپاره دے .لکه د عربۍ نه زکوٰة ، تنخوا .

سید محمود ظفر اووئیل چې معدوله واؤ څانله دے او ناقص څانله.په زکوٰة کښې ناقص دے او په خولهٔ کښې واؤ نشته .

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف څهٔ دے ؟

سیدمحمودظفر اووئیل چې لیکلے شي او وئیلے نهٔ شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف شوے دے چې سپوکن نهٔ وي او لیکلے شي .پاتې شوه خبره د زکوة او تنخوا نو هغه په اوله فیصله کښې راغلي دي .د عربۍ او فارسۍ کلمې به د دې ژبو د املا مطابق وي خو دلته تکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نهٔ دے .خوارهٔ او ګونه د کلستر (cluster)مثالونه دي او باقاعده اداکېږي.

ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې دا واؤ په "خولهٔ" کښې ساکن دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راکړئ چې هغه په کښې ور واچوؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې د جذاب خبره سمه ده ـ معدوله واو هغه وي چې غورزولے شي ـ لکه زکوٰة ، تنخوا ـ نو دا د هغه فېصلې سره تصادم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې پښتو اکېډیمي په کښې واؤ کوي لکه خولهٔ ، غوندې وغېره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خلۀ او لُستل وغېره لیکي نو دا سمول پکار دي ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راته سم کړئ ـ

پروفېسر داور خان داؤد اووئیل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د دریاب نه اخیستي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې غوندې په واؤ لیکل پکار دي ـ او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې د قلندر مومند سره دلیل وۀ ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې بیا خو ددې ضرورت نۀ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو ـ

پېنځلسمه فېصله :ـ

''هغه ټکي یا کلمې چې د عربي او فارسي نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ـ په پېش به لیکلے شي ـ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' لیکلے شي ـ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ـ''

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے ـ دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نشته ځکه دلته داسې دي۔

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه ځومره ټکي راغلي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده۔

ډاکټرنیازمحمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس۔

په دې وخت د پېښور یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو ۔د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے وراندې کړو۔او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې ، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه۔

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل ۔دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه ، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو۔

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه۔

شپاړسمه فیصله :-

''معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پیش ورکولے شي لکه نُور ،سُور وغیره۔''

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

''د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم دغسې لیکلے شي۔''

ډاکټر اسرار اووئیل چې دلته دا لیکلې املا دې سمه کړے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ځ ، څ، ښ، ږ توري ، نهٔ دي صوتونه فونیم دي ۔ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه لیکل په کار دي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې دا د صوت شکل دے غږ نهٔ دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل د جذاب خبره ښهٔ ده ۔د س او ش تر مېنځه یو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے۔

ډاکټر سلمیٰ شاهین اووئیل چې داد لهجې خبره ده۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په دې کښې دواړو لهجو یعني خټک / قندهاري او یوسفزۍ لهجو ته اختیار ورکړے شوے ، چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې لیک او ادائیګي کولے شي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجزاووئیل چې د پښتو د مخصوصو غږونو دپاره به دا توري څ ،ځ ،ښ،ږ وي نو جمله به سمه شي۔

دې سره د دوېمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو ۔او د غرمې د ډوډۍ او ماسپښین د مونځ دپاره وقفه شوه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ دویم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویم نشست کښې هغه ټولې فېصلې چې په تېرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتې مېډیا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي.

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم داسې پکار دے.
۲. د باره ګلۍ د فېصلو تائید او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول.

د دویم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتیب ساتلے شي. په لویه جرګه کښې به په ځینو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بیا خبرې کولې شي.
۲. ''معروفه (ي)'' په حقله د باره ګلۍ پرېکړه بیا تائید کړے شوه یعنې دا چې معروفه ''ي'' ته به لاندې دوه ځنګ په ځنګ نقطې لګولے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱٦ء فېصلې

د دویمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فېصلې نه تر دیارلسمې فېصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې. البته په یوولسمه فېصله کښې په ټینګار سره د "ه" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه. خو همزه به د ځانګړي حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي. چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربي یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے. ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے. البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فېصله کوي. دغسې په دیارلسمه فېصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به "ښ" نۀ شي غورځولے.

د فېصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولهٔ تائید او منظور شول. د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربۍ ، اردو او نورو ژبو غوندې د پښتو استاذان مقرر کړے شي۔

(قرار داد ډاکټر اسرار)

❖ معدوله "واو" به د ټکو نه نۀ شي غورزولے ۔ دا صحیح فېصله ده ۔خود مثال په توګه چې کوم ټکي ورکړي شوي دي صحیح نۀ دي ۔د "واؤ معدوله" مثالونه لوستل ، خولۀ وغېره۔

(م۔ر۔شفق)

❖ زۀ یو ځل بیا دا غوښتنه کوم چې د معیاري املا په رڼا کښې دې د ماشومانو او پښتو ویونکو دپاره یوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډیمۍ په سپوري کښې شوې متفقه فېصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي۔

(م۔ر ۔ شفق)

❖ ټول شاعران ،ادیبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډیمۍ پېښور پوهنتون په منظورکړې شوې معیاري املا کښې چاپ کوي او خوروي۔

ډاکټر محمد زبېر حسرت

❖ دا دوه ورځنے لیک دود سیمینار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر، سرکار ،تعلیم او عدالت ژبه اوګرځولے شي۔

(ډاکټر محمد زبېر حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځاے ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د يو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس'' شي نو ابهام به پيدا کيږي - دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي - (م - ر - شفق)

وړانديزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئيلي پښتونخوا پښتو سره تړلي ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع ورکړے شي او دا وېنا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسو مونږ سره د باره ګلې په فېصلو متفق شوي وئ - پکار ده چې دا فېصلې عملي کړے شي -

(سليم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قوميت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي - دغه اعتراض دې ختم کړے شي - د تعليم په خانه کښې دې د ايم اے پښتو، ايم فل او پي ايچ ډي خانه جوړه کړل شي -

ډاکټر اباسين يوسفزے

ډاکټر بشرى خاتون

''مد'' په حقله دې کميټي ځۀ فېصله اوکړي -

(محب وزير)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټريننګ تجويز دې پښتو اکېډيمي "DCTE" ډائرېکټرېټ اف کريکولم اينډ ټيچر ټريننګ / ايجوکيشن ايبټ اباد ته يوسي. هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهېل خان)

❖ په راتلونکي غونډه کښې دې د معياري لهجې په ضرورت او اهميت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته ، چې خپله خپله لهجه کښې ليکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زيان رسوي ، ته دې په معياري لهجې د اتفاق يادد هاني اوشي.

(نادرخان عليل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو. مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي. بايد چې د املاء او د لهجو مباحث يو بل سره ګډ نهٔ شي. د يوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په ښهٔ توګه هواره کړے شي.

(ډاکټر يوسف جذاب)

Consonantsسره Vowelsهم په اخر کښې ځان له په يو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي. (زبر ـَ) ا (زېر ـِ) ، ې ، ئ ، ی ، ي ، ے (پېش ـُ) ، (مجهول و) (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان ختټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخېر کښې ئې واولي "ه" راشي اود يوې جتکې سره وئيلے کېږي يا پرې په وېنا کښې زور راشي نو د هغې "ه" دپاسه به "ۂ" راځي - لکه زړۂ ،زاړۂ ، واړۂ.

هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والاو د خټک / قندهار وغېره خلق ئې په "شين" سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د "خ" په اواز په "ښ" سره ادا کوي - هغه به په "ښ" ليکلے شي - لکه : ماښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور -

نون غنه دې د الف بې په لست کښې شامل کړے شي -

د موجوده يې ګانو سره مونږ اتفاق لرو - دې اساني راوستې ده - دادې نورې نۀ چېړلے کېږي -

"وو" به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو ليکلے شي - "وۂ" به د واحد مذکر ماضي يا تېرې زمانې دپاره استعمالولې شي - (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره -

(ډاکټر پروېز مهجور ،
ډاکټر نياز محمد عاجز)

❖ په هريو Follow up باندې يو Scheme of writing skills سټډي په کار وي - چونکې د باړه ګلی کانفرنس اثراتو باندې داسې هيڅ قسم څېړنه نۀ ده شوې - او د نصاب جوړولو بنيادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نۀ دي عملي شوي - نو پښتو اکېډيمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټيټيوټ اف ريسرچ اينډ ايجوکېشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي. دا به زمونږ د ''لیک دود'' حوالې سره ډېر اډانیز کار وي.
(ډاکټر سهیل خان)

❖ د پښتو لیک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۰۱۲ء/۱۲/ ۲۹، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''څ'' اواز یا غږ نشته. او بله دا خبره چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ئ'' (فعلیه ئې) او ''ۍ'' (تانیث ئې) اوازونه جدا دي.
زما د تحقیق مطابق د ''څ'' اواز په سوات کښې نشته او د ''ئ'' او ''ۍ'' په اوازونو کښې هېڅ فرق نۀ شته. کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې یوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصیات لري نو ځکه ګریرسن په خپل کتاب لنګوسټک سروے اف انډیا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې دیوې بېلې لهجې ذکر هم کړےدے. نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي. مننه
(محمدعلي دیناخېل)

❖ ټولو تعلیمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وېنا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د یو شخص او یوې ادارې په لیک دود کښې جدا جدا نۀ لیکي. بلکې هغه املاء دې اختیار کړے شي. چې ټول پښتانۀ دانشور او لیکوال پرې متفق دي.
(ډاکټراسلم تاثیرافریدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د باړه ګلی د رسم الخط سیمینار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ ـ د پښتو ژبې او ادب دپاره یو سودمند کوښښ وۀ ـ په دغه سیمینار کښې چې کومو ادیبانو برخه اخیستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي ـ الله تعالی دې د هغوي مغفرت نصیب کړي ـ امین

د خټک / قندهاري لجهې او د وادي پېښور د سیمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي ـ د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د ادیبانو او ژبپوهانو یوه کمیټي مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتیاو دپاره یو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے ـ

(پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک)

❖ دویمې فیصلې په حوالې سفارشات

د باړه ګلی په حواله دویمه فېصله کښې دا تفصیل وړاندې شوے دے: هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي، معنې یا شکل ئې بدل شوے دے، هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ـ لکه تپوس، پام او د عربي مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو ـ مثلاً تورخم به په (ت) لیکو په (ط) به ئې نۀ لیکو ـ

تفصیل : -

په انګرېزي اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئیل کېږي ـ په فېصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربې نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي ـ خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګريزي او لاطيني الفاظو په حواله فيصله جوته نۀ ده ـ ياد دې وي ده چې د انګريزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي ـ په دې حواله دا صورتونه پيدا کېږي ـ هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کېږي ـ لکه زکام به ليکل شي Flu به نۀ شي ليکل ـ

(ډاکټر عمر عثمان مروت

FAST پوهنتون، پېښور)

ډاکټر نياز محمد عاجز :- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي ـ خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو ـ

❖ To,

The Director Pukhto Academy,

University of Peshawar.

Subject: **<u>Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language</u>**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

۱. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language. for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language. your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

۲. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language, a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation,

Yours Faithfully,

AmjadHussainNaasir,
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کمیټې غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غور طلب وې هغه د لر او بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته وړلو د پاره دا لاندینی کمېټي په اتفاق سره جوړه شوه ـ

کنوئینر :- پروفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
(ډائریکټر پښتو اکېډیمي پېښور یونیورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب
ډاکټر اقبال نسیم خټک صاحب
ډاکټر پرویز مهجور خویشکي صاحب
ډاکټر خالد خان خټک صاحب
ډاکټر محمد زبیر حسرت صاحب
ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب
ډاکټر یوسف خان جذاب صاحب
ډاکټر حنیف خلیل صاحب
ډاکټر سهیل خان صاحب
ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګیرنه : (د معیاري لیک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډیمۍ تحت په باره ګلۍ کښې د شوي سیمینار د فېصلو متن دے. چې د یو معیاري او کره لیک دود د اختیارولو او د پښتو ژبې د زدکونکیو په غوښتنه دریم ځلي چاپ کېږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډېمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د سیمینار متفقه فیصلې)

پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخېل

پروفیسر ډاکټر راج ولي شاه خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ ء کال د لسمې نېټې نه تر دولسمې نېټې د پښتو رسم الخط په باب له يو تاريخي سيمپوزيم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډيمۍ پېښور يونيورسټۍ د اهتمام لاندې په باړه ګلۍ هزاره کښې منعقد کړے شو. په دې مرکه کښې د کوزې او برې پښتونخوا يو سل پينځۀ دېرش د سر سر پوهانو، شخصيتونو د لسانياتو ماهرينو، اديبانو د ابلاغ سر منشيانو، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو.

د مرکې مندوبينو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصيل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو ليک دود دپاره د يو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابيا اوکړي.

د مسائلو د تعين نه پس په دې باندې تر درې ورځو پښۀ تفصيلي او دوه اړخيز بحثونه اوشول. دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کښې هغه تاريخي فېصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې. ددې فېصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نۀ يواځې په صوبه سرحد او بلوچستان کښې ئې رواج موندے وۀ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کښې يو شان والے پيدا کړے شو. ددې حتمي فائده د يو بېن المللي رسم الخط په شکل کښې څرګنده شوه او د پښتو د ليک دود مېدان ئې د اباسين نه تر امو دريابه پورې يو کړو. دا يقيناً چې يوه ډېره اهمه او تاريخي فېصله ده چې نتائج به ئې د هر دور رس او اهم وي. زۀ د ټول پښتنو وګړي او بيا خاص کر د لوستي طبقې نه دا طمع لرم چې په يو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او یووالي په خاطر دا فیصلې قبولې کړي او هم نن نه به په نوي رسم الخط (املا) کښې لیک شروع کړي۔

زهٔ په دې موقع د صوبه سرحد د وزارت تعلیم باالخصوص د تعلیماتو د وزارت د سکتر ښاغلي محمود خان، د پېښور یونیورستی د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډیمی د تحقیقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه خټک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون یم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي ، انتظامي او تکنیکي جوړ له پوره پوره دلچسپي واخیسته او زمونږ دا دروند او تاریخي کار ئې د کامیابۍ تر غاړې اورسولو۔

زهٔ د مرکې د ټولو مندوبینو باالخصوص د افغانستان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر په مینه او سپېڅلې جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت اوکړو۔ زهٔ د ښاغلي پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل ، د دروند لیکوال او محقق ښاغلي حبیب الله رفیع ، د ستر محقق ښاغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط په حقله د فیصلو په مرتب کولو او د مرکې په اخر کښې د قراردادونو په وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک اوکړو۔

زهٔ یو ځلې بیا د خپلو ټولو ملګرو په ډېر اخلاص مننه کوم او دعا کوم چې الله تعالی دې زمونږ دا کاوش د پښتنو وګړي او پښتو ژبې د ښېګړې پېش خیمه کړي۔ آمین

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده ـ ددې د ویونکو او وئیلو تاریخ تر ډېره لرې رسي خو د لیک معلوم تاریخ ئې ډېر اوسنے دے ـ دا په یقین سره نهٔ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه لیکلے شوه ـ ځینې پوهانو په خروشتي لیک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شاید چې څهٔ وخته پورې ئې دغه لیک دود پاتې شوے وي ـ البته دا یقیني ده چې دې سیمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے ـ

یو روایت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توریو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغهٔ یو وزیر رائج کړے وۀ ـ کېدے شي چې هغهٔ د پښتو لیک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څهٔ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدۍ هجري پورې د یو واضح لیک دود متعلق په یقین سره څهٔ معلوم نهٔ دي ـ

د بایزید انصاري خیرالبیان تر اوسه پورې د پښتو ژبې ورمبے مکمل کتاب ګڼلے شي ـ په دې کتاب کښې هغهٔ د نورو دعوؤ سره یوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو لیک دود ماته خدائے پاک د الهام په ذریعه ښئیلے دے ـ ددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ تر وخته د پښتو څهٔ متفقه او منظم ليک دود نهٔ وهٔ ـ خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ـ

د عربۍ توري د پښتو په ليک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ـ دې سره هيڅ څهٔ اختلاف نهٔ دے کړے ـ دا په عربۍ کښې د ېرش توري دي ـ خو د ,,لا،، يا لا تورے اوس ځان ته بېل تورے نهٔ شي ګڼلے ـ باقي نهٔ ويشت توري دا دي ـ

ا ـ ب ـ ت ـ ث ـ ج ـ ح ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ س ـ ش ـ ص ـ ض ـ ط ـ ظ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ل ـ م ـ ن ـ و ـ ه ـ ء ـ ي

د تورو ليکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ـ د هغوي ليکلي توري زيات وي ـ په فارسۍ کښې د عربۍ نه څلور اوازه زيات دي ـ پ ،چ، ژ، ګ ـ په نورو آريائي ژبو کښې ددې نه هم درې اوازه زيات دي ـ ټ، ډ، ړ په پښتو کښې دا اووهٔ زياتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه څلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په څ ـ ځ ـ ږ ـ ښ ليکو ـ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د ليک دود خپل ضرورت وُ ـ چې د بل نه په پور اخيستو نهٔ پوره کېدو ـ

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بايزيد انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغهٔ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ـ په عربۍ فارسۍ کښې د تورو فرق په نقطو وهٔ ـ هغهٔ هم دغه طريقه استعمال کړه ـ البته کوم توري چې عربۍ فارسۍ کښې نهٔ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نۀ شو کېدے ـ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کوندې خوښې کړې او د دې يوولسو تورو د پاره ئې دا شکلونه متعين کړي دي ـ

ا ـ ب ـ پ ـ ت ـ ټ ـ ث ـ ج ـ چ ـ ځ ـ ح ـ خ ـ د ـ ډ ـ ڊ (اوسنے ځ) ذ ـ ډ (اوسنی ړ) ر ـ ړ ـ ز ـ ڒ (فارسي ژ) س ـ ش ـ ښ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ګ ـ ل ـ م ـ ن ـ ڼ ـ و ـ ه ـ لا ـ ی

بايزيد انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقيق مطابق خيرالبيان د کال ۹۲۸ هـ خواؤ شا ليکلے دے ـ ګويا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو د پاره څۀ منلي شوي علامات نۀ وو ـ دا د بايزيد انصاري د غير معمولي ذهانت نخښه ده ـ چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ـ کوم چې وروستو اخوند درويزه بلکې د خوشحال خان غوندې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونۀ ساتل ـ

بايزيد انصاري د فارسي ،، ژ ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شمېرلې ده ـ د مروتو په علاقه اوس هم د ،،ژ ،، اواز د فارسي ،، ژ ،، نه مختلف دے ـ ممکنه ده چې هغه وخت په وزيرو کښې هم دا اواز د فارسي ،، ژ ،، نه مختلف وۀ ـ د ،، نړ ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او ډېر عام لفظ دے ـ بايزيد ،، ڼ ،، په حروف تهجي کښې بېل ليکلے دے ـ

د خيرالبيان د تصنيف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲ هـ او کال ۱۰۲۱ هـ تر مېنځه د اخوند درويزه مخزن الاسلام اوليکلے شو ـ د دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبوليت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا کوټ کوټ ته اورسېدو ـ اخوند درویزه د بایزید انصاري په لیک دود کښې څۀ ترمیمات اوکړل ـ

د د په ځاے ډ

د ډ په ځاے ژ

ډ او ړ ئې د حروف تهجي نه اوویستل ـ د ځ (ځ) په ځاے ئې هم څ استعمال کړو ـ

د اخوند درویزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زمانې رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان خټک یو بل رسم الخط اختیار کړے دے ـ دا نۀ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا دیوانونه یقیناً هغۀ ته ور رسېدلي دي ـ دا دیوانونه به د بایزید په رسم الخط کښې لیک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نۀ وي خوښ شوے ـ د اخوند درویزه مخزن هغۀ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وۀ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د یو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحلیم کاتب په ۱۱۱۹ هـ کښې د افضل خان دپاره لیکلې ده ـ د کلیات خوشحال یوه نسخه چې محمد سعید کاتب په ۱۱۷۳ هـ کښې لیکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړي دے ـ ګویا دا لیک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څۀ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخیستي دي ـ څ او ځ ـ څ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او یو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ورکړې ده .او داسې ئې لیکلے دے ج او خ دپاره یې د جیم د
ټکي د لاندې همزه لیکلے دے .او داسې شکل ئې جوړ شوے دے.
„ج ،، ړ او ښ هغهٔ په ژ او ش لیکلي دي .څنګه چې د ختکو لهجه
ده .حروف تهجي د هغهٔ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي.
ا .ب . ت . ط . ث .ج .چ .ځ . ج .خ .د .ډ .ذ .ر .ړ .ز .ر .س .ش .
الخ

د خوشحال خان لیک دود د اخوند درویزه نه اندازةً شپېته
کاله وروستو شروع شوے دے .مخزن د یو درسي کتاب حېثیت
لرلو .چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو .چې خوشحال خان خپل
علمي کتابونه لیکل نو دې لیک دود جرړې پخې کړې وې او دې
بل لیک دود ځاے اونهٔ نیوے شو .او د اخوند درویزه بابا ترمیم
شوے د بایزید انصاري لیک دود په ځاے پاتې شو.

دا لیک دود بیا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ لیکلو .په
نسخ کښې هم او په نستعلیق کښې هم .چا د پښتو د مخصوصو
حروفو خیال ساتلے دے چا نهٔ دے ساتلے .چا د لاندې غړوندي په
ځاے بره ط لیکلې ده چا همزه .چا په کښې لاندې ط او همزه هم
استعمال کړي دي .خو په مجموعي حېثیت لیک دود یو پاتې
شوے دے.

په نولسمه صدۍ هجري کښې چې مستشرقین پښتو ته
متوجه کېدل نو د لیک دود ساخت موجود ؤ .البته ځاے په ځاے
کنډ کپر شوے وهٔ .هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او یو معیاري
لیک دود ئې تیار کړو .په هغې کښې ئې کتابونه هم اولیکل .د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تيار کړو - او صحيح رنګيز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل - تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه ، د اوازونو په حېثيت ورک شوي وو يا چېرته لرې قبيلو کښې پاتې وو - البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبيلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختيار کړے ؤ - ددې اختلافاتو تحريري شکل يو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول -

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو - د تلفظ دپاره مستشرقينو رومن خط استعمالولو - نو هغوي ته د حروف علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نۀ شو او پښتنو خپل ليک په خولۀ کښې جوړولے شو - ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئيل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو ليکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده توري زمونږ ضرورتونه نۀ پوره کوي داسې پښتو ليکونکو ته د نورو علاماتو هم ضرورت دے -

په پښتو کښې د عربۍ ضمې ، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې مونږ ورته پېشکے ، زورکے ، زېرکے وئيلے شو - دا اوازونه د عربۍ پېش زور او زېر نه مختصر دي - او په خالصو پښتو تورو کښې يا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعمالېږي - لکه سور ، نول -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غسې پښتو کښې د توري آخر ,, ه ،، په دوه قسمه ده سخته او نرمه لکه زړۀ او زړه - ,, نه زړۀ مې زړه کوتې نۀ مني ،، دې جمله کښې دوه ځله ,, نه ،، دے او دوه ځله زړه - د دواړو تلفظ يو بل نه بدل دے - د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم ګرانه ده - يو پرته ,, ے ،، ده لکه سړے ، يو غونډه (ي) ده لکه سړي - يو د تانيث ی ده لکه جينۍ يو د فعل په آخر کښې ی ده - لکه او کړئ - او يو د پښتو مخصوصه ی ده - لکه سړې اوبۀ - ددې يې ګانو تلفظ د يو بل نه کافي جدا دے - خو عام رسم الخط کښې صرف دوه يې ګانې ليکلے شي - يا ئې معروف او يا ئې مجهول -

چې پښتنو په پښتو کښې علمي ليکنې شروع کړې نو ددې فرقونو ضرورت محسوس شو - بيا چې غير ملکيانو ته ئې ښئيل شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زيات شو - دې ورځو کښې زمونږ په علاقه پښتو ته حکومتي سرپرستي حاصله نۀ وه - او هر چا په خپل طبيعت ځان ته علامات وضع کول - چې پښتو اکيډيمي جوړه شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته توجه وکړه -

په يو ديرشم مارچ ۱۹۵۷ ء په پښتو اکيډيمۍ کښې د هغوي د اهتمام لاندې يوه لويه غونډه اوشوه - چې هغې کښې د افغانستان لوے ليکونکي خادم صاحب ، رښتين صاحب او د هغوي ملګري د خيبر پښتونخوا د لويو ليکوالو دوست محمد خان کامل مرحوم ، قاضي احمد سعيد مرحوم ، مولانا عبدالقادر مرحوم ، عبدالخالق خليق مرحوم ، پروفيسر نور احمد خان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل خټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځای کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو .دا تحلیل په خپل ځای ډېر جامع دی .او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستې شوي دي .په دې کښې څهٔ فېصلې متفقه اوشوې او د څهٔ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل.او فېصله ئې قام ته پرېښوده.

دا یو ډېر صحیح قدم وهٔ .او پکار وه دا فېصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وې. ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نهٔ بیا کېدی شوه او نهٔ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فېصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونهٔ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو.

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خېبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې .یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره .دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپېدا کړے شي .چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي او ټول التباسات ترمېنځه اوخي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په دیارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعلیم د سکرټري محمد اعظم خان د صدارت لاندې یوه غونډه اوشوه ـ په دې غونډه کښې د پښتو اکېډیمۍ او پښتو ډیپارټمنټ پېښور یونیورسټۍ محکمه تعلیم پښتونخوا او د صوبې د ټېکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لویو ادیبانو ، عالمانو شرکت اوکړو ـ دا متفقه فېصله اوشوه چې د ۱۵ اپرېل کال ۱۹۵۷ء فېصلو مطابق دې درسي کتابونه په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي ـ البته د پښتو لغت مخصوص ضروریات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بیا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چارې بندې کړې نۀ دي ـ په دې فېصله کښې بیا هم دا نیمګړتیا پاتې شوه ـ چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجویز کړي وو هغو کښې یو حل خوښ نۀ کړے شو ـ دا مسئله د لغت ادارې او د درسي کتابونو ادارې خپلو کښې په مشوره حل کړه ـ

دا معیاري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو ، کومو چې دا فېصله کړې وه ـ شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې لیک دود ته را واوړېدل ـ د نور پښتونخوا ادیبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونۀ کړه ـ او هغه عام لیک دود جاري پاتې شو ـ د دې خبرې ضرورت وۀ چې په جمع ټول پښتانۀ ، ټول پښتو لیکونکي او ټول اخبارونه رسالې یو لیک دود خپل کړي ـ دې ضرورت ته د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه ـ او د صوبائي محکمه تعلیم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډ کېرنه ئې په باره کلی. کښې یو بین المللي سېمپوزیم راغونډ کړو. دا یو لویه نمائنده جرګه وه - عالمان. ادیبان، شاعران. استاذان، طالب علمان. خطاطان او صحافیان د هرې طبقې نه ئې منلې شوي کسان راغوښتي وو او اکثر راغلي وو - د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاریخ نه تر دولسم تاریخه دې نمائنده ملي جرګې د لیک دود په وړو لویو مسئلو په یخ ماحول کښې په سړه سینه غور اوکړو او متفقه فېصلې ئې اوکړې - دې جرګه کښې د افغانستان منلي شوي فاضلان او د بلوچستان لوے عالمان هم وو او داسې دا فېصلې د ټولو پښتنو فېصلې شوې -

(۴)

دې کښې څۀ فېصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځینې فېصلې به لږ بحث غواړي - دا فېصلې د ضمیمې په طور آخر کښې شاملې کړے شوي دي - دلته مونږ هغه ترتیب لږ غوندې بدلوؤ - مختصرې فېصلې رامخکښې کوؤ او په اوږدو فېصلو لږ غوندې بحث کوؤ -

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربۍ یا فارسۍ نه راخیستي دي او معنی یا شکل ئې نۀ دے بدل شوے - هغه به په اصلي شکل کښې لیکلے شي - لکه ظالم، قهر او عدل به زالم، کهر او ادل نۀ شي لیکلے -

۲. هغه عربي یا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل یا معنی ئې بدله شوې ده - هغه به هغسې لیکلے شي څنګه چې پښتو کښې وئیلے شي - لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص ،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنٰی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربی مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربی کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,, ڼ ،، به ځانته توری ګڼلے شي ـ د ,, ن ،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالیږي ـ ,,کوڼ [په غوږو دروند] او رڼا ،، به کوڼ او رڼا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه،، لیکو ـ لکه ,, وروره ! خوشحاله اوسې ،، دا ,,ه،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,, ه ،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,, ه ،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,, ه ،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زړه کوټې نۀ مني دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالیده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلې کېږي. خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي. اوس به متفقه ,, ګ ،، لیکلې کېږي.

۹. ,, کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلې شي. په داسې کلمو کښې لکه کښیناستل، بخښنه ، نخښنه کښې به ,, ښ ،، ضرور لیکلې شي.

۱۰. یو ,, واو ،، داسې هم وي. چې بل توري سره شریک وئیلې شي. لکه فارسي کښې ,, خوان ،، پښتو کښې خوله. په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي . په فارسي کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي. خو په پښتو کښې د خ ، غ ، ل او ګ ځلورو واړو نه وروستو شریک راتلې شي . لکه خوله، غونډه ، ګوته ، کونډه.

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي. لکه پوښتنه ، لومړے، اوبه . دا به هم دغسې لیکلې شي. البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نۀ شي لیکلې . کلمه به اصلي شکل کښې لیکلې شي. لکه ګُل ، بُلبل.

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي. خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري. مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلې شي چې د ,, لور ،، سره مشابه نۀ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف خ ، ځ ، ږ ، ښ به هم د غسې لیکلې شي۔

د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه وو۔ چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو۔ رو رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته ارتقا اوشوه۔ اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان اواز لري او بله کښې بل شان۔ مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په شان وئیلے شي۔ او یوسفزو کښې د خ په شان۔ لیک دود ئې یو دے او اواز بېل بېل۔

دې توریو کښې ټولونه وړومبے ,,ځ،، دے۔ د دې توري اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غاښونو سره اولګي۔ او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي۔ د غه وجه ده چې دا تورے ځینې پښتانۀ د سین په اواز او ځینې د ,, چ ،، په اواز وائي او لولي۔ لکه ځادر چې ځینې پښتانۀ ئې ,, چادر ،، او ځینې ,,سادر[ځادر] ،، وائي او لولي۔

دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په مشرقي ګاونډي ژبو هندی ، پنجابی ، سرائیکی او سندی یا په مغربي ګاونډي ژبو فارسی ، دري ، پهلوی کښې په ,,چ،، لیکلې شي۔ لکه ځادر ، چادر ، څلور ، چار ، چهار ، څرمن چې په سنسکرت کښې چرمن او فارسی کښې چرم ده۔ د پښتو اکېډیمی د لغت مطابق د ځ اواز د ساکنې ,,ځ،، او ساکن سین نه جوړ دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,څ،، نه پس بل مخصوص توری ,,ځ،، دی - دا اواز د ژبې د سر او د برنو غاښونو د سر په اتصال پیدا کېږي - انګرېزي کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نژدې دی - د پښتو اکېډیمی په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلی شوی دی کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کېږي هغه اکثر او بېشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلی شي - لکه ځوان ، جوان - ځای ، جای - دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي - لکه ځولۍ چې ځوک ورته جولۍ وایي او ځوک زولۍ -

د پښتو دریم مخصوص توری ,,ږ،، دی - ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ،، په شان لیکلی شي - خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه ، جبه - ژوند ، جوند - دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستې شوي دي - هلته ئې تلفظ ,,ز،، وو لکه ژبه ، زبان - ژوند ، زندګی - د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نږدې نږدې کوي -

د ,,ژ،، دویم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ،، دی - دې اصلي تلفظ د غین او ګاف تر مېنځه دی - او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلی شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي - دا توری ډېر زیات استعمالېږي - ځکه چې د فعل حال ,,ږي،، په دې شکل لیکلی شي - ماتېږي ، خوږېږي وغیره -

,,ښ،، په اصل کښې خو هغه ځای استعمالېدو - کوم ځای چې اواز د حلق په ځای د تالو له مېنځه راووځي - په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګریزۍ د X سره نژدې دے ـ اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالیږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ـ لکه پښتون ، پشتون ، پختون ـ

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عاموا و سرسري قاعدو د لاندې راځي ـ او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ـ په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتني قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ـ بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ـ پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي ـ

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکیډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي ـ

(۶)

یوه بله اهمه مسئله د ,,ی ،، د مختلفو شکلونو ده ـ په زوړ لیک دود کښې د عربۍ فارسۍ په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ـ یَرته یا مجهوله ,,ے،، او غونډه یا معروفه ,,ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ـ په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زورکي نه پس ے لکه سړے
۲. د زېر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,, ی ،، زور اچولے شي لکه جینی
۴. د فعل ,, ئ ،، لکه اوکړئ
۵. او د زېرکي نه پس ,, ې ،، لکه سړې اوبهٔ.

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي. ګني دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,, سړے ،، ته څهٔ معنٰی اولیکلے شي. مراد یخ ماتې اوبهٔ ؟

دې مذاکرې فېصله اوکړه چې:-

(۱) مجهوله ,, ے ،، چې په خیبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي. دا به دغلته هم دغسې لیکلے کېږي او افغانستان کښې په خپل طور.

مجهوله ,, ے ،، هغه ,, ے ،، ده چې مخکښې ترې د پښتو مخصوص حرکت ,, زورکے ،، وي. لکه خدا ے ، سړے ، زمرے ، څا ے. په اسمونو کښې دا ,, ے ،، اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالېږي. بهر صورت پېژند ګلو ئې په مخکښې حرف زورکے دے.

دا مجهوله ,, ے ،، به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه خېر ، ډېر

(۲) د پښتو مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه سړې اوبهٔ. ماتې ډیوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترینه د پښتو مخصوص حرکت زبر کې وي - د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زیات دے -

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالیږي - اصل معیار خوئې اواز دے - د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زبر کې وي. زبر نۀ وي - او لنډه وئیلې شي - هغه به ,, ې ،، لیکلے شي - یعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سړے ،، په شان پرته نۀ شي وئیلے او د ,, سړي ،، په شان مخکښې ترې واضح زبر نۀ وي - هغه مخصوصه ,, ې ،، ده - لکه :

أ- چې ، کښې ،ترې او متصل ضمیرونه ې، دې ، مې -

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي - جمع ئې په دغه ئې راځي - لکه ښځه ، ښځې - شمه ، شمې - ډېر ، ډېرې -

ج- هم دغه مفرد د حروف مغیره نه وروستو لکه سروه ، د سروې ونه -

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې.

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي - لکه ادې ، بې بې وغیره -

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي -دا اولیکلے شي - دا وو خوړلے شي -

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دادې اونۀ لیکلې شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر ، ته ځې -

ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر ، ته به ځې -

ي- فعل ماضي مطلق - واحد حاضر ، ته لاړې - دغسې

په ماضي قريب او بعيد کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر ، ته تللې او جمع مؤنث غائب ، ښځې تللې - په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر ، کاش ته تللې وے - او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے ليکلے شي) په شرطيه کښې هم دغسې -

دا يو څو مثالونه دي - اصل قانون ئې هم دغه دے - چې د کومې يې نه مخکښې زبر کے وي - هغه به په غونډه ،، ی ،، او لاندې باندې ټکي ليکلې شي - ،، ې ،،

(۳) يا ئې تانيث به په اخر کښې د کش سره ليکلے شي - لکه کرسۍ ، جينۍ -

په دې ی کښې به د ی د مخکښې حرف فشار پرېوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالېږي -

(۴) د فعل دپاره به د غونډې ،، ی ،، د پاسه همزه ليکلے شي - لکه اوکړئ ، اومنئ -

(۵) د معروفې ئې دپاره به د ،، ي ،، د لاندې دوه ځنګ په ځنګ ټکي ليکلے شي - چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نه شي - معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زېر وي - لکه سړي ، زمري ، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي - چې اخر کښې ئې معروفه (ي) وي - لکه سړے نه سړي - په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغیره داخل شي هم پرته (ے) په یائې معروفه کښې بدلیږي ـ لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق لیکلے شي ـ
(۲) په ضمیر متصل اویئ کښې به په ئې باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ئې به لیکلے شي ـ په یې کښې به یوه ,, ۓ ،، لیکلے شي ـ او په بله ی به همزه لیکلے شي ـ لکه یئ ـ
د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي ـ او لیکونکي ورسره عادت شوي دي ـ انشاء الله دلته به ورسره خلق ډېر زر عادت شي ـ او بیا به پکښې څۀ تکلیف نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په لیک لار

د باره ګلۍ د مذاکرې فیصلې

د پښتو لیک لار دپاره کومه کمېټي چې په متفقه ډول منتخب کړے شوه هغې د پښتو د لیک لار په باره کښې متفقه فیصلې داسې اوکړې :-

۱. هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي - او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي لکه قمیص ، قصه ، ضعیف -
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي - معنٰی یا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل لیکلے کیږي لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص ټکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو - مثلاً تورخم به په ,,ت ،، لیکو په ,, ط ،، به ئې نۀ لیکو -

۲. ,, ڼ ،، به د یو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت یعني حروف تهجي کښې د ,, ن ،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,, نوڼ ،، وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ,, لیکلې شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلې.

۴. ,, مد ،، په پښتو کښې نشته.

۵. مجهوله ,, ے ،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلې کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلې شي. لکه سړے وغېره. البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلې کېږي.

۶. مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ۍ ،، داسې او اخر کښې ,, ې ،، لیکلې شي لکه سړې اوبهٔ، خبر وغېره. مجهوله یعني پرته ,, ے ،، به هم د کلمې د مخصوصې ,, ۍ ،، غوندې لیکلې شي.

۷. د معروفې ,,ي ،، له پاره به دوه ټکي په ځنګ ټکي ,,ي،، لیکلې شي لکه سړي ، زمري وغېره.

۸. یائې تانیث ,, ی ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي لکه کرسی ، جینی وغېره.

۹. د فعل امر د پاره به د مخکښې غونډې ,, ی ،، د پاسه ,,ء،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغېره.

۱۰. په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,, ی ،، باندې همزه لیکلې شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلې شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ی،، او مخصوصه ,,ې،، لیکلې شي لکه په يئ کښې به یوه ,,ی،، او دوېمه ی،، باندې همزه لیکلې شي۔

۱۱. په داسې ,,ه،، کښې لکه زړۀ، بنۀ، بۀ، تۀ د مخکښې په شان د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، لیکو یعنې زړۀ، بنۀ، ځۀ کښې به د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، وي په افغانستان او سوبلې پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلې شي۔

۱۲. ,,ګ،، به په کونډه لیکلې شي۔

۱۳. کښې کښېناستل، نخښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلې شي۔

۱۴. معدوله ,,واو،، به د ټکیو نه نۀ شي غورزولې لکه خولۀ، خوارۀ، ګوند، غوندې وغیره۔

۱۵. هغه ټکي یا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي، په پېښ به لیکلې شي۔ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل، بلبل۔ هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به په مجهول ,,واو،، لیکلې شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۶. معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولې کېږي۔ او دپاسه به پېښ ورکولې شي لکه نُور، سُور وغیره۔

۱۷. د پښتو مخصوص توري ښ، څ، ښ، ږ به همدغسې لیکلې شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمیټې سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو د پاره يو رهنما کتاب تيار کړي چې د دې تکيو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرِ دستخطي

۱. جناب پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل

۲. جناب پروفیسر جهانزیب نیاز

۳. جناب پروفیسر نصیرالدین

۴. جناب حبیب الله رفیع

۵. جناب منتظر بیټني

۶. جناب عبدالکریم بریالے

۷. جناب همیش خلیل

۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم

۹. جناب ډاکټر خالد خان خټک

۱۰. جناب محمد پرویش شاهین

۱۱. جناب پروفیسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)

۱۲. جناب پروفیسر خواجه محمد سائل

۱۳. جناب نور شاه جهان انور

۱۴. جناب سیال کاکړ

۱۵. جناب ډاکټر ګل جان ورور وردګ (اعزازي ممبر)

۱۶. جناب سید احمد مومند

۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)

۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسیم خټک

۱۹. جناب خیبر افریدے

۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فېصلې اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځینې په کښې تشریح طلب ښکارېدي ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکي په دې نوې املا پوهـ شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکي په کښې څۀ تکلیف محسوس نۀ کړي-

په عام فهمه ژبه کښې ددغه ټولو فېصلو وضاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے. بیا هم چېرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے. که چا ته په دې کښې څۀ ابهام ښکاره شي یا څۀ تېروتنه په کښې شوې وي که هغه په ګوته کړے شي او یا څۀ نور تجویزونه په دې لړ کښې رااستولے شي نو مننه به وي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستی فیصله:

هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده. هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي. لکه قمیص، قیصه، ضعیف وغېره.

پښتو ژبه کښې ډېر داسې ټکي دي چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنٰی استعمالېږي. کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده. د داسې قسمه ټولو ټکېو، کلمو په حقله دا فېصله شوې ده چې د دیو په املا کښې به بدلون نهٔ شي راوستے، که هر څو د داسې ټکیو تلفظ کله کله ګران هم شي. ولې یو خو دا ټکي د خپلې اصلي املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے.

پښتو ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې ځینې توري هغه دي چې د عربۍ د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توریو صحیح تلفظ یعنې د اواز ویستو طریقه یوائې د عربۍ ژبې وئیونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي. تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجوید او قرأت په فن پوهه نهٔ وي. دغه مخصوص توري دا دي.

ح، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ث، ذ او ق

دا اکثر په وئیلو کښې مشکل پېدا کوي خو دومره ګران نهٔ دي. په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربۍ تورو کښې ړومبۍ پسته ,, حې ،، ح ده. دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي. ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نږدې نږدې د هر هغه تکي اواز په الف کولے شي چې د غه حې لري حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغېره - خوشحال کښې دا ،، ح ،، په مېنځ کښې راغلې ده - ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي - او داسې نور -

د ،، ص ،، اواز په ،، س ،، کولے شي - د ص چې کوم مخصوص اواز دے - د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور خوک په اسانه نۀ شي کولے - پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي - داسې حال د ،، ض ،، هم دے - ضاد ، ضواد يا دواد وئيلے شي -

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ،، ز ،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغېره - چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ،، د ،، هم ادا کولے شي - لکه رضوان ته ردوان - خو د ،، ض ،، په خپل اواز کښې لا تر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالين او والدوالين جګړه ده - داسې د ،،ط ،، اواز په ،، ت ،، او د ،، ظ ،، دپاره د ،، ذ ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده - ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنياد ادا کولے شي -

اوس سوال دا پېدا کېږي چې هر کله يو تکے مونږ څنګه وايو هغه شان ئې ليکو ولې نا - نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم تکي د عربي ، فارسي يا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان ليکلے کېږي او شايد ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربۍ یا فارسۍ هغه مخصوص توري نه شي ویستلی ـ که هر څو ئې مونږ سره اواز یا مخرج نشته ـ لکه قمیص به کمیس نهٔ لیکو ـ ځکه چې قمیص د عربۍ ټکې دے او معنٰی ئې هم بدله نهٔ ده ـ ضعیف د عربۍ ټکې دے او خپله معنٰی لري ځکه نو ضعیف به مونږ هم په هغه رنګ لیکو ـ ظرف که زرف اولیکلے شي غلط به وي ـ علاج ،علامت ، صبا ،صحیح ، قمیص ، قیصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طریقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر ټکي چې د دیو ژبو نه راغلي دي ـ پښتو کښې ئې عام رواج موندلے دے او معنٰی ئې هم دغه ساتلې ده ـ نو دا به په خپله اصلي املا ؛کښې لیکلے شي ـ

دویمه فیصله :ـ

,, هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنٰی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نهٔ لیکو ـ مثلاً تورخم به په ,, ت ،، لیکو په ,, ط ،، به ئې نهٔ لیکو ،،،

دا د غور وړ خبره ده ـ کله کله په املا کښې داسې بې احتیاطي راشي چې د ټکي تبوله املا ګډه وډه کړے شي ـ ددې نفسیاتي یا فطري جواز هم وي او د Confusion یو صورت راپیدا کړي ـ هغه داسې چې هر کله مونږ د عربۍ مخصوص توري پکاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا راولاړېږي چې ګنې هسې هم د ,, ت او ط اواز يو شان دے يا د ,,ع،، او ,, الف ،، او ,,ح ،، د ,,ص ،، او ,,س ،، د ,,ض،، او د ,,ذ ،، د ,,ز ،، او

,,ظ ،، د ,,ک،، او د ,,ق،، وغيره دغه سبب دے چې په بې احتياطۍ داسې املا غلطه کړے شي.

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي يا د بلې ژبې نه پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے دے يا ئې معنٰی بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په خپلو توريو ليکو. وړومبې خبره دا ده چې پر دي ټکي چې مفغن يا پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي. اصلاً د عربۍ تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے. پام د فهم نه پام شوے دے. داسې ځينې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل شکل يا پښتني رنګ قايم کړے دے. هغه به مونږ د عربۍ په مخصوصو توريو نۀ ليکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې ليکو. که معنٰی ئې بدله شوې نۀ هم وي د داسې ټکيو شمېر به يقيناً چې د ګوتو په شمېر وي. يعنې کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي دي.

دې سره دا فيصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکيو کښې به د عربۍ مخصوص توري نۀ ليکو لکه تورخم ، توره او ځينې نور د پښتو داسې کلمې ، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، ليکو. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې دا په ,, ط ،، اوليکلے شي يعنې طورخم ، طوره نو دا به غلط وي - هلې ، هلوکے ، هود که چېرې حلې ، حلوکے يا خود ثوک اوليکي نو دا غلط دي - سحر ، ساک او سر به صحر ، صاک يا صر نۀ ليکو - زيات ، زمرے ، زانګو به ضيات يا ضياط يا ځيات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نۀ شي ليکلے -

دې سره دا خبره هم ياد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربۍ د مخصوصو توريو سره سم د ځينې مخصوصو پښتو توريو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي - د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نۀ پېژندلو له امله د عربۍ په مخصوصو توريو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي - ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مېنځه د پښتو يو مخصوص اواز دے ځينې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځاے استعمالوي - دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپل عام اواز دے - نو په هغه توريو کښې خصوصي احتياط پکار دے چې په ,,ځ ،، ليکلے شي -

وړاندې ذکر شوي ټکي او داسې نور چې د ,,ز ،، يا ,,ذ ،، ټکي دي هغه که په ,,ځ ،، اوليکلے شي نو غلط به وي - لکه زيات ، زمرے او زور که ځيات ، ځمرے او ځور ثوک ليکي نو غلط دي -

دا شان ,, اواز ، اباسين ، ارام ،، که ثوک ,, عواز ، عواظ ، عواض ليکي يا اباسين ، عباسين ، عباصين ليکي نو ناروا ده - ارام که عرام ليکي يا هرام ليکي غلط دے - کار به قار نۀ ليکو - کور به قور نۀ وي - البته قار د عربۍ د قهر نه بدل شوے دے - او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرګې ,,هـ،، لري د ,,الف،، اواز ورکوي که د ټکي په مېنځ کښې راشي او په بدل شکل یا پښتني شکل هغه ټکي ولیکلے شي چې دا ,,هـ،، لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله.

په داسې قسمه توریو کښې یو اواز د ,,ف،، هم دے. ,,ف،، پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے. او پښتانه ئې په اسانه ادا کولے شي. دغه وجه ده چې د ,,ف،، اواز اوس پښتو کښې عام دے. کوم ټکي چې د پښتو په ,,پ،، کښې دي. د ,,ف،، کله کله غلط استعمال په کښې راځي یعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکیو کښې راشي چې ,,ف،، او ,,پ،، دواړه توري لري. په دې ټکیو او ددې په تلفظ کښې احتیاط پکار دے.

داسې ډېر ټکي دي چې د ,,ه،، ,,هـ،، او ,,الف،، د اواز اشتراک لري. خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحیح املا دپاره پکارول پکار دي.

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ، هغه، هم وغیره داسې ټکي دي چې دا ,,هـ،، به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ,,ه،، یا ,,هـ،، لیکلے شي. په الف به نهٔ شي لیکلے. دې پسې فیصله د ,,ڼ،، د توري په باره کښې ده چې:-

,,ڼ،، دیو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې به د ,,ن،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ڼ،، د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ. خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه. په پښتو کښې د ،، ن،، او ،،ړ،، اکثر غبرګ اوازونه راځي. او داسې هم وي چې په يو تکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي. هر کله چې داسې تکي به ددې فېصلو نه وړاندې يو رنګ ليکلے شول يعني د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ويره وه. د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه يو شان تکي دي. يو خو د هغه کوڼ دپاره وو چې غوږونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان يوه مشهوره سيمه کونړ دے. داسې قسم نور تکي هم کېدے شي.

ولې ددې نه زياته ضروري خبره په پښتو کښې د يو مخصوص اواز وه چې څۀ تورے ئې نۀ لرلو يا څۀ داسې علامت ورته نۀ وو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي. يعنې په ظاهره خو دا اواز د ،،ن،، او ،،ړ،، مرکب شانې اواز دے. خو مرکب نۀ دے. بلکې د ،،ن،، او ،،ړ،، د مخرجونو په يو ځاے استعمال لري. لکه پڼه، رڼا، څڼه، کڼ وغيره. هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د يو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ. ولې فېصله پرې نۀ وه شوې يا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه.

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا ،،ڼ،، به د پښتو د ا، ب، ت يا حروف تهجي يو مستقل تورے وي او په ترتيب کښې به د نون نه پس ليکلے شي. په دې حساب دا د پښتو شپږ ديرشم ،، ۳۶ ،، تورے اوګرځولے شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج ځ چ څ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ئ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په رڼا . څڼه . پڼه . ګڼ . تڼا . شڼا وغیره کښې ښکاري هلته به لیکلے شي . چېرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا لیکلے شي.

دریمه فیصله :-

هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په ,, ه ،، لیکلے شي . لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلے.

دا یوه اهمه فیصله ده . په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانیث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانیث د اسم جوړولو قاعده هم ده . ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي . د چرګ نه چرګه . سپین نه سپینه . روغ نه روغه وغیره . ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,,ه ،، وي . لکه کوټه . بوساړه . لاره . شنه . تره وغیره . خو هر کله چې په پښتو کښې یوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو. خوشحال او خوشحاله. خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے. اوس د جملې په يو مخصوص Case کښې مونږ وايو چې فلانے سړے خوشحاله دے يا هغه ناروغه دے يا اتاله دے وغيره. نو دا فيصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ ځرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بيا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي. چونکه دا په وېنا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,,ه،، ليکلے شي هغه خو دي، ولې ضروري نۀ ده چې د تانيث علامت دې اوګڼلے شي. که هر څو مونږه دا قاعده او ترکيب لرو. خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځاے کښې استعمالېدے شي. هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په يو خاص حالت کښې لري. زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي. په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانيث مخصوص علامت نۀ وي.

څلورمه فيصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته.

مد د عربۍ د اعرابو يو علامت دے او په ډېرو هغه اوازونو کښې چې يو ولاړ او اوږد تال په کښې ورکولے شي استعمالېږي. دا اکثر د الف د توري په سر راځي. په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلے دے ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د ځينو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلے دے ـ چې دا اواز دغه رنګه تال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نۀ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه ترې په وړنا کښې مد اوغورزولے شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکے وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولے شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالېږي او د مد په ځاے په کښې د زور اواز ورکولے شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلے شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بېخي بې ضرورته ليدے شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولے شي ـ ځکه دا فيصله اوکړے شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولے ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دے دا پښتو کښې د زور اواز دے ـ اَم ـ اَواز ، اَزاد وغيره ـ

پينځمه فيصله

مجهوله ،، ے ،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلے کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلے شي لکه سړے ، زمرے وغيره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل ليک دود سره سمه د مخکښې
په شان ليکلے شي۔

دا فېصله هم ډېر اهميت لري ۔ددې نه وړاندې د مجهولې ,,ے،، په استعمال کښې ډېره زياته بې احتياطي کېده ۔او ددې بې دريغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ ۔د باره ګلې په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو ۔په سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې ,,ے،، پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې مجهوله ,, ے ،، لري ۔پرته نۀ ليکي ۔او د پښتو د پخوانۍ املا د يائې معروف په شان ئې ليکي ۔هغوي سره د مجهولې ,, ے ،، د داسې استعمال ښۀ جواز هم شته ۔ولې هر کله چې په قطبي پښتونخوا کښې دې پرتې ,, ے ،، ډېر عام رواج موندلے دے۔که د کلمې په مېنځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکير يو علامت شان هم ګرځېدلے دے ۔د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق په دې وخت کښې ددې ,, ے ،، استعمال ترک کول مناسب نۀ ښکارېدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا يا د افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے ۔نو په دا سبب دا فېصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې استعمال د خپل صحيح استعمال په رنګ کښې کېږي۔البته په دغه ذکر شوو سيمو کښې به ددې ,, ے ،، په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نه دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به ئې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو ـ اوس سوال دا پیدا کېږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي ـ نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د څرګندولو دپاره ددې په استعمال کښې څۀ عیب نۀ ښکاري ـ

دلته چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے ـ هغه په داسې,, ي ې ی ئ ے ،، په دې کښې وړومبې ,, ي ،، یا ئې معروف دوېمه یا ئې مخصوص درېمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوېلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالېږي ـ د فعل په حال کښې به پرې البته هر چېرته ,,ء،، لګولے شي ـ

اخري ,, ے ،، مجهوله ,, ے ،، ده ـ او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,, ے ،، استعمال هلته کېږي چېرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي ـ په دا لحاظ دا ,, ے ،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کېدو نخښه هم ده ـ او قاعده هم ـ په اسم کښې لکه سړے ، زمرے ، نرے ، تندے ، پتړے وغېره ـ د تذکیر په فعل کښې لیکلے ، تللے ، کتلے ،راغلے ـ د صفت په اسم کښې ښاغلے ، ساتلے ، ښکلے وغېره ـ

لکه مذکر :- سړے راغلے دے ـ

مؤنث :- ښځه راغلې ده ـ

تندے داغلے دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلې ده.

پتېے ئې ګتلے دے.

باړې ئې ګتلې ده.

هلک ښاغلے دے. جینۍ ښاغلې ده.

مذکر :- تۀ ښکلے ئې ـ مؤنث :- تۀ ښکلې ئې وغېره.

نو د مذکر او مؤنث امتیاز په اسانه ددې یې ګانو د صحیح استعمال په سبب کېدے شي. دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے اوساتلے شو او د سوېلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے. بل حالت هم د لیک دود لوست له رویه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو.

البته دا خبره باید چې صلائې عام شي. په املا کښې که ځوک ددې ,, ے ،، د استعمال پېروي هغسې کوي څنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ. نو څۀ پابندي دې نۀ وي. مطلب دا دے چې که د سوېلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو باید چې رائج شي.

شپږمه فیصله :-

مخصوصه ,, ي ،، به د کلمې په مینځ کښې ,, ېـ ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ې ،، لیکلے شي.

لکه سړې اوبۀ ، خېر وغېره. مجهوله یعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ے ،، به هم د کلمې په مېنځ کښې د ,,ې ،، د
مخصوصې ,,ې ،، غوندې ليکلے شي۔

د مخصوصې ,,ې ،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فېصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د ليکلو په مناسبت دا فېصله اوشوه۔

د يائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربې د زبر سره نزدې دے۔خو ددې نه لږ شان ې ته راجخت دے۔په اردو کښې د ,,ی ،، دوه اوازونه دي ۔يعنې د مجهولې ,,ے ،، اواز او د معروفې ,,ی ،، اواز د پښتو د يائې مخصوص ,,ې ،، اواز ددې دواړو تر مېنځه يو قسم اواز لري۔

د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ کورو يو تکے سړے (نر) به واخلو ۔ددې جمع ,,سړي ،، ده ۔په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ,,ي ،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ,,ي ،، به راځي ۔لکه ,,سړے روغ دے ،، ددې جمع شوه ,,سړي روغ دي ،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړې اوبه کښې بدلېږي ۔يعنې سړے او سړې (يخې) کښې د ,,ی ،، د اواز فرق دے ۔دا يائې مخصوص د کلمې په مېنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي ۔که د تکي په مېنځ کښې راځي ۔نو هغه لکه : خېر ، تېر ، ګېر ، شمېر ، څېر وغېره ۔ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي ۔دا هم يوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل یا اسم سره راشي نو خامخا به د تانیث علامت وي - که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سرې ، ښې ، اوږدې وغیره - دا جمع مؤنث اسمونه دي - قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ,, ه ،، راځي - د هغې د جمع په اخر کښې به یائې مخصوص راځي لکه اوږده ،اوږدې - اوږه ، اوږې - ښځه ، ښې - سره ، سرې - تېره ، تېرې - پټه ، پټې - څرګنده ، څرګندې وغیره -

ددې نه سېوا په نورو ډېرو ټکیو کښې هم دا مخصوصه ,, ې ،، راتلے شي او راځي - که اسم ئه هم وي - حرف وي یا حرف جار وي - دا هر چېرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي - لکه داسې ، ولې ، چې ، چېرې - ددې ,, ې ،، یو خصوصي اهمیت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا ئه شوه لیکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښېدو یعنې مخصوصه ,, ې ،، به هم اکثر په مجهوله ,, ے ،، لیکلې شوه - په کلمه کښې به اکثر د تذکیر و تانیث د فرق مشکل پیدا کېدو - ددې ,, ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله - په لنډو ټکیو کښې که مونږ د ,, ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي -

مثال - سرے سرې اوبه څښي - په سرے کښې مجهوله ,, ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے - سرې اوبه کښې مخصوصه ,, ې ،، چې مؤنث ده - او څښي کښې معروفه ,, ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري -

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور او کتے شي نو د دريږ واړو يې ځانو فرق په کښې واضح دے ـ څنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانيث د علامت به طور دا ,, ې،، راځي ـ لکه مېخانه ، مېکده ، کتبه ، حجره وغېره چې جمع شي نو مېخانې، مېکدې ، کتبې ، حجرې به شي ـ

دلته دا خبره هم زياتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانيث مخصوص علامت نۀ دے ولې بيا هم په خپل ترکيب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي ـ د هغې د جمع په وخت کښې به يائې مخصوص لګي او دا رنګه يا يې مخصوص تر ډېره حده د تانيث هم علامت دے ـ

هم په دغه فېصله کښې يوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مېنځ کښې راځي هغه به هم د مخصوصې ,, ۍ '' په شان په لاندې باندې تکيو ليکلے کېږي ـ يعنې يواځې د کلمې په مېنځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او تکي يا توري سره څپلو کښې جوړوي به يواځې په ,, ۍ ،، دغه رنګ ليکو ـ اوازونه به ئې جدا جدا هم کېدے شي ـ چرته چې د کلمې په مېنځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي ـ هلته به لاندې دوه څنګ په څنګ تکي لګولے شي ـ يعنې داسې ۍ مجهوله او مخصوصه ي به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې تکيو ليکلے شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفې ,, ي ،، دپاره به دوه ثنګ په ثنګ ټکي ,,ي،، لیکلې شي - لکه سړي ، زمري وغیره -

دا فیصله د معروفې ,, ي ،، د نوي شکل په باب له ده . ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,, ي ،، هم داسې غونډه ,,ی،، لیکلې شوه - د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,, ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي - لاندې به پراتۀ دوه ثنګ په ثنګ ټکي لګولې شي - یعنې داسې ,,ي،،دا معروفه ,, ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالیږي - واحد ، جمع ، فعل هر څۀ کښې راتلې شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي - د هغې د جمع په حالت کښې به دامعروفه ي اکثرراځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غابنے = غابني ، لوښے = لوښي وغیره -

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي - اوس دا فیصله اوشوه چې څۀ ته معروفه ,, ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي -,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائې تانیث ,,ۍ ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي - لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره -

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غونډې ,,ی،، شکل دے - خو په اخر کښې ورته يو لکۍ شانې يعنې کش لګولے شي - ,,ی،، او په دغه کش سره دا د يائې تانيث شکل دے دا خالص د تانيث علامت دے - ددې په اخر کښې دا کش ډېره اسانې پېدا کوي او په اسانه پېژندلے او ليکلے شي -

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ی،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي - ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ - چا به ليکله او چا نه - ډېر خيال به ئې نۀ شۀ ساتلے - د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جينۍ ، کرسۍ کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کېدۀ او مشکل به ترې پېدا کېدۀ - اوس د کش ,,ی،، د مؤنث اسم يو مخصوص علامت اوټاکلے شو -

د مثال په ډول ، کرسۍ ، جينۍ ، نوا ګۍ ، سلګۍ ، چپلۍ ، څپلۍ ، کراچۍ ، پنډۍ ، لولۍ ، پولۍ ، جولۍ وغېره -

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه څينې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي - لکه خانۍ تربورولۍ ، ښادۍ وغېره - خو دا د جمع او واحد کله کله يو رنګ هم لري - لکه سپۍ ، سيلۍ ، کرسۍ ،والۍ ، تتکۍ ، تنکۍ ، نالۍ ګولۍ ، جالۍ ، ټالۍ وغېره -

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فيصله :-

د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د ,, ی ،، دپاسه ,,ء ،، ليکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغيره -

ددې مطلب دا دے چې موږ سره په يو لحاظ دا ,,ی،، زياته شوه - يعنې د ,,ی ،، دپاسه به همزه يوائې په هغه صورت کښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعماليږي -لکه ډوډۍ اوخورئ -د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لرئ ، کوئ ، ساتئ ، راځئ -

د فعل امر يا فعل د نورو حالتونو نه سېوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو کښې شته - ,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلي وئ،، چې دا هم د کېدلو نه د فعل يو حالت دے -

د ,,ی ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګي -ځئ، کوئ ، خورئ وغيره کښې چې کوم اواز د ,, ی ،، دے هم ددې دپاره دا تخصيص شوے دے - دې نه علاوه ,, تاسو څوک يئ،، په دې کښې هم د دوېمې ی دپاسه ,, ء ،، دے -واحد ,,ئې،، داسې دے -چې ته څوک ئې -او بيا د يائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعې حالت ته راځي نو د ,, ی ،، دپاسه به همزه لګي -

لسمه فيصله

په ضمير متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه ليکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به ليکلے شي -او يا به ,,ی،، ليکلے شي لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

يئ کښې به يوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې
همزه ليکلے شي.

ددې مطلب دا دے چې ضمير متصل دپاره چې د ,,ی،، کوم اواز دے. هغه به د همزه په ئ او يائې مخصوص يو ځا ے ليکلے شي. لکه ,, فلانے ئې راوستو ،، ,, هغه ئې ښکل کړو ،، مياں صاحب ئې مشر کړو ،، وغېره.

په دې فېصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې ليکي ,, يې ،، نو هم خبر دے. او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه يې ګانو استعمال دے. هغې کښې به وړومبۍ ,, ي ،، يائې معروف او په دوېمه همزه لګي ,, يئ ،،

يوولسمه فېصله :-

په داسې ,, ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د
مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، ليکو.

يعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,,ء ،، وي . په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ ليکلے شي.
دا يوه اهمه فېصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي
پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے.

دا هسې خو د ,, ه ،، يو سخت يا لنډ شان اواز دے. خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے . اګرچې د ,,ه،، دپاسه ,,ء ،، خالص د تذکير د علامت توګه نۀ دے خو نور تول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري .د ,,ه ،، په باره کښې وړاندې فيصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نۀ وي خو بيا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو يوه قاعده ده .په عام يا ساده رنګ کښې ,,ه ،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره يا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ء ،، وي نو داسې اسم يا کلمه اکثر مذکر وي .لکه

ښه	(مؤنث)	ښۀ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې د ے	
د وړکي	(مذکر)	جمع واړۀ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانۀ	

خو دا باقاعده قاعده نۀ ده .تر څۀ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه ،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي .د تذکير و تانيث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زياتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نۀ دي .خو د ,,ه ،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تۀ ، څۀ ، ښۀ ، پۀ ، وغېره .

دې کښې تۀ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي .

اوبۀ ځان ته اواز دے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رويه پرې ,,ء ،، لګي څۀ کښې د خپل اواز له مخه راځي .زړۀ ، ترۀ کښې هم دے .
خو بيا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرۀ ، پروت نه پراتۀ ، د زوړ نه زاړۀ ، پښتون نه پښتانۀ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا څېنې مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۀ . وانبۀ.

د مصدر څېنې شکلونه هم داسې بدلولے شي ـ د تلل نه تلۀ. وتل نه واتۀ ـ وهل نه واهۀ ـ کتل نه کاتۀ ـ چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,, ه ،، چې ,, ء ،، وربانـدې وي خپل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به ليکلے شي.

په سوېلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فيصلو نه وړاندې د ,, ء ،، د ليکلو دا رواج عام نۀ وۀ ـ اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې ليکي.

دولسمه فيصله :-

,, ګ ،، به په کونډه ليکلے شي

په قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,ګ،، په کونډه ليکلے شو ـ ولې په افغانستان کښې به د فارسۍ ,,ګ،، په شان ليکلے کېدۀ ـ نو هر کله چې د فارسۍ او هندۍ ټول داسې توري مونږ په کونډه ليکو لکه ټ ټ ـ ډ ډ ـ ړ ړ وغېره ـ نو يو په کښې ,,ګ ،، هم دے ـ اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه ليکلے شي، هم افغانستان او هم سوېلي پښتونخوا کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښې، کښېناستل، نخښه ، بخښل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلې شي -

دا هم متفقه فیصله ده - ,, کښې ،، چې خټک او ځینې نور قبائل ورته کشې وائي - داسې د خټکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ,, ش ،، لیکلې او وئیلې شي - او په ځینې نورو لهجو کښې د دغه ,,ش ،، اواز په ,, خ ،، ویستلې شي - نو دا یوه زړه پخوانۍ فیصله ده چې د ,, ش ،، او ,, خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص توری ,, ښ ،، لیکو - ,, ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دے - چې اکثر ئې د غرۀ مومند وائي - خو د خټک او یوسفزی لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مېنځه چې د ش او خ کوم اختلاف دے ، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ,,ښ ،، هلته لیکلې شي - چې یو خوا ,,ش ،، وي او بل خوا ,, خ ،، وي - کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ,, ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ,, خ ،، ادا کېږي نو داسې به نۀ وي چې د چا خنګه خوښه وي یا څنګه ئې وائي هغسې دې لیکي - داسې کلمې به نۀ په ش لیکلې شي او نۀ په ,, خ ،، بلکې دا به په ,,ښ ،، لیکلې کېږي -

د مثال په طور کښې کښېناستل ، نخښه ، غوښه ، غوښتل ، وغېره د نرمې لهجې خلق کشې ، کشېناستل ، نخشه ، غوشه او غوشتل وائي - او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل ، نخه ، غوخه او غوختل وائي - داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې دپاره به د ,, ښ،، دا دريمګړے حرف استعماليږي او دواړه لهجې به ئې وئيلے شي.

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوے وۀ. چې ,, کښې ،، به ئې کې ليکله. او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې. هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلے کيږي.

څوارلسمه فيصله

"معدوله واو به د تکيو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ، خواړۀ، ګونه، غوندې وغيره"

ددې فيصلې نه وړاندې د داسې تکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ. چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله. معدوله واو هغې ,, واو،، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وينا کښې نۀ راځي. لکه تنخوا، خوا مخوا، زکوٰة، خولۀ، خواړۀ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغيره. په اواز کښې يا وينا کښې عام طور دا تکي داسې راځي. تنخا، خامخا، زکات، خلۀ، خاړۀ، غندې، لُستل وغيره. نو هر کله چې د وينا سره سره د تکي د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي. ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په بيلو بيلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فيصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلے شي او د کلمې نه به غورزولے نۀ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې يوه اهمه خبره دا ده چې معدوله يواځې د ,,و،، دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده - په عربۍ کښې اکثر دا ,,و،، په مخصوصو صورتونو کښې راځي - خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري - په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې يو مثال مونږ د يوې مخصوصې لهجې ورکړے دے - لُستل - دا په اصل کښې لوستل دے - يعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله ''و'' حېثيت نۀ لري - خو ځينو لهجو کښې شته - او هغوي ئې په پېښ تلفظ کوي - دلته ,,و،، په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے - خو ليکل ئې پکار دي - داسې مثالونه د ځينو نورو تورو هم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په ليکلو کښې راځي او معنٰی ئې هم هله مکمله شي چې په ليکلو کښې صحيح اوليکلے شي -

پينځلسمه فيصله

هغه تکي يا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي - په پېښ به ليکلے شي - يعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به مجهوله ,,و،، ليکلے شي - پوښتنه ، مور ، نور وغيره -

ددې فيصلې په رڼا کښې به يواځې داسې تکي چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې پښتو ته راغلي دي - هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښ لیکلې شي .لکه ګُل ، بُلبل د فارسي ټکي دي .بالکل یا کُل وغېره چې د دغه ژبو ټکي دي هم داسې به لیکلې شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولې شي د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے . یعنې ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے .چې د اردو او فارسي ,,و،، ددې قسمه واو لره جدا اواز لري .اګرچې ددې واو اواز د پېښ سره نزدې اواز لري خو د پېښ اواز نهٔ دے .د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے .لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغېره کښې دا اواز دے .دا که یواځې په پېښ اولیکلې شي هغه به غلط وي .لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغېره .دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغېره کښې هم دے او داسې ډېر نور ټکي دي چې دا اواز په کښې راځي . دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه ټکي چې د پېښ سره نزدې اواز لري .اکثر بدلولې شي .لکه هُم ، دا هم چېرته ام دے .یوم هم راځي .چې فطري پښتو ده .لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلې شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پېښ وئیل پښتو کښې عام نهٔ دي .بلکې هم زیات وئیلې کېږي . یواځې د پېښوری پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پېښ وئیلې کېږي او دغه مثال د ځینو نورو ټکیو هم دے .دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر ټکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پېښ رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي ـ لکه پښتو ، پښتون ، پښتنه وغيره چې ,, پ ،، زور لري ـ "Pakhto" په پېښوري لهجه کښې په پېش وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغه پېش غلط رواج مونږلے دے نو هغوي ئې د خپل فطرت مطابق په مخصوص د پښتو مجهول واو تلفظ کوي ـ که په غور واوريدے شي نو داسې خلق ورته پوښتون او پوښتو وائي ځکه نو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې په زور وئيلے او ليکلے شي ، چې ژبه صفا پاتې شي ـ

شپاړسمه فيصله :—

معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغيره ـ

دا فيصله واضحه ده ، خو دا ضرورت به وي چې دداسې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسه به پېش لګولے شي ـ چې د مجهول واو نه پرې مختلف ښکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پېش رانۀ شي نو غلط فهمي ترې پيدا کېدے شي چې دا جوړ مجهول واو دے او پېش چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معروف واو وي کوم چې وغيره کښې يا نُور کښې دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فيصله :-

د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې ليکلے شي۔

دا اخري فيصله ده او اهمه ده ۔ ددې نه وړاندې به اکثر داسې کېدهٔ
چې ځ (ځيم) چې اواز ئې د انګريزي TS سره نزدې دے او پښتو
کښې ,, ز ،، ته هم نزدې شانې اواز لري ۔ يا د ځينو لهجو خلق ئې نهٔ
شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,ځ ،، توري لري اکثر ئې
ليکي هم په ,, ز ،، او د ,,ځ ،، تلفظ هم د ,, ز ،، په شان کوي ۔ يا به
په ليکلو کښې تېروتل ۔

په اصل کښې ,,ځ ،، د پښتو د يو مخصوص اواز علامت
دے ۔ د ا ، ب ، ت په ترتيب کښې د ,, ج ،، نه پس راځي ۔ د ,, ج ،،
او ,, ز ،، تر مينځه داسې اواز لري ۔ چې ژبه پرې د غاښونو سره
لګي ۔ په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې
هم شوي دي ۔ چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي
دي او اصل ئې ,, ج ،، دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د
مزاج له مخه اکثر په ,,ځ ،، بدل شوے دے يا بدلېږي ۔ لکه جنګل
نه ځنګل ، جوان نه ځوان ، جائے نه ځاے وغيره ۔ خو ددې نه سېوا د
پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته ۔ پښتو کښې د ,,ج ،،
توري هم د پښتو خپل اواز دے ۔ د فارسۍ هندۍ يا عربۍ ډېر
ټکي هم خالص په ج وئيلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج
شته او داسې ټکي به په ,, ج ،، ليکلے هم شي او وئيلے هم ۔ لکه
جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کېږې) جمرود ، جمامه وغيره ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,, ځ ،، خپل مخصوص اواز دے ـ هغه تکي چې د ,,ځ ،، دي هغه به په ,, ځ ،، ليکلے شي ـ په ,, ز ،، يا ,, ذ ،، ليکل به غلط وي ـ چونکې دا ,,ځ ،، د ج سره نزدې دے او د پرديو ژبو هغه تکي چې د ,, ج ،، نه پښتو کښې ,, ځ ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتيب کښې به د ج نه پس ليکلے شي ـ

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځينې قبيلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ـ او د ,, ځ ،، تورے د دغه اختلاف تر مېنځه يو اتفاق هم راولي ـ هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبيلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د يوسفزيو يا نورو قبيلو خلق په ,,ز ،، تلفظ کوي ـ د دې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,, ځ ،، تورے دے چې هم ,, ج ،، ته نزدې دے او هم ,,ز،، ته خو زيات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز ،، بلکې په ,, ځ ،، دي ـ لکه مروت او ګنډه پور چې جنے ، جوان ، جنګل وغېره وائي ـ نو د يوسفزيو په اواز کښې زنے ، زوان او زنګل وئيلے کېږي ـ حالانکه دا ځنے ، ځوان ، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو د پاره اسان دے او ليکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ـ دا د ژبې فرق دے ـ ځلا ، ځلان ، ځلنده وغېره ـ د پښتو تکي که د مروتو په ژبه جلا ، جلان ، جلده راځي يا د نورو قبيلو په ژبه زلا ، زلان يا زلنده راځي نو د عيب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا تکي د پښتو د مخصوص اواز په ځ دي ـ او بايد چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طريقه هم خپله کړي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, ځ ،، نه پس بل مخصوص توری ,, څ ،، ځي؛ دی . دا هم د ځ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دی . چې نه خو ,, ج ،، ده او نه ,, ث ،، یا ,, س ،، . د پښتو خپل ډېر کلمات په دې ,, څ ،، وئیلی شي . خو د ,, ځ ،، په شان د مروتو قبیلې یې نهٔ شي ادا کولی نو د ,, چ ،، په اواز هغه تکي وائي کوم چې په ,, څ ،، لکه هغوي څهٔ ته چهٔ وائي . څوک ته چوک وغېره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولې شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ,, څ ،، مخصوص اواز هېر کړې دی . لکه څوک ته سوک څهٔ ته سهٔ . څهٔ رنګه ته سهٔ رنګه وغېره وائي . حالانکه دا ,, څ ،، اواز لري . او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولی شي .

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم تکي د فارسي هندي ژبو کښې په ,, چ ،، دي . او هغه پښتو ته راغلي دي . نو اکثر ئې اواز په ,, څ ،، بدل شوی دی لکه چادر ، څادر ، چارپای ، څاروی ، چپر ، څپر وغېره . نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مېنځه د چ او ,, س ،، په اختلاف کښې اتفاق راولي ، چې څادر ، څوک ، څپر وغېره به چادر ، چوک ، چپر هم نهٔ شي وئیلی او لیکلی . داسې به سادر ، سوک ، سپر وغېره هم نهٔ شي لیکلی . دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ,, څ ،، لیکلی شي چې د پښتو مخصوص توری دی . ولې ورو ورو د ځېنو قبیلو د لهجې نه اوړېدلی دی . باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړی شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال اوساتلی شي . که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خېر دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص توری د ,, ښ ،، دی ۔ ددې ذکر وړاندې هم راغلی دی ۔دا هم د پښتو مخصوص اواز دی ۔خو د نرمۍ او سختۍ لهجې تر مېنځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دی ۔هغه داسې چې خټک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولی شي هغه کلمې اکثر په یوسفزی لهجه کښې په ,,خ،، وئیلی کېږي ۔نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ ،، هم او داسې قندهاري یا خټک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسېدونکي ئې په ,,خ ،، کوي ۔نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلی شي ۔چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلی شي ۔لکه پښتو ، پښتون چې پشتو او پختو به نۀ شي لیکلی بلکې پښتو او پښتون به وي ۔ یعنې په ,, ښ ،، به وي ۔داسې خۀ او شۀ ۔اوخ اُوش ، پشه او پخه ، روشان او روخان وغېره به ښۀ، اوښ ، پښه ، روښان وي ۔چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولی شي او هم لیکلی او وئیلی شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي۔

بله د پښتو مخصوص توری ,, ږ ،، دی ۔دا یو ضروري توری دی دا هم د دوؤ لهجو تر مېنځه د اتحاد علامت دی ۔ځکه چې خټک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,, ژ،، تلفظ کېږي هغه په یوسفزی لهجه کښې په ګ تلفظ کولی شي ۔لکه ژیره، ګیره ، ژمنځ ، ګمنز ، ژلی ، ګلی ، تیژه ، تیګه وغېره ۔نو ددې لهجو تر مېنځه به داسې ټکي په ,,ږ،، لیکلی شي۔لکه ږیره ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلی ، تیږه ، وغیره ځکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولی شي.

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ,,ژ،، په ځای د ,,ج،، اواز هم اوباسي. ,,ج،، پښتو کښې خپل توری او خپل کلمات ئې دي. داسې د ,,ګ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یواځې د ژ او ګ تر مېنځه ,,ږ،، ده او د ,,ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته. هغه کلمې چې په اصل کښې په ,,ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ,,ج،، تلفظ کوي. هغوي به ئې په ,ج، نه لیکي. ځکه چې داسې به د ټکي او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي. لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نه دي پکار. ژوند په ,,ژ،، دی. جوند یا جُند لیکل نه دي پکار. وریژې - وریجې لیکل نه دي پکار. ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ,,ژ،، لیکل پکار دي چې ,ژ، د پښتو خپل مخصوص اواز دی او په یوسفزۍ او په ختېک قندهارۍ دواړو لهجو کښې شته. که د چا په لهجه کښې ددې ځای ,ج، هم وي. نو د هغوي شمېر ډېر کم دی. باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي. او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ,,ژ،، لیکي. او ,,ږ،، به یواځې د دوؤ غټو لهجو د ,,ژ،، او ګ د اختلاف تر مېنځه د اتحاد د علامت په طور لیکلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩٥٥

پښتو اکېډمي پېښور يونيورسټي

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library